

طراحی و تبیین الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس

منصور صادقی مال امیری ^۱	تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۰۱/۱۵
غلامحسین نیکوکار ^۲	تاریخ تأیید مقاله: ۱۳۹۳/۰۳/۲۷
حسین علایی ^۳	صفحات مقاله: ۱۳۵ - ۸۹
سیدمهر علی محمدنژاد ^۴	

چکیده:

هدف اصلی مقاله‌ی حاضر، طراحی و تبیین الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس، به‌عنوان دوران مهم فرماندهی و مدیریت سپاه می‌باشد و برای دستیابی به هدف موردنظر، معطوف به مسأله‌ی تحقیق، ادبیات تحقیق و دفاع مقدس مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت که روش تحقیق، ترکیبی، اکتشافی، گذشته‌نگر و کاربردی می‌باشد.

در این تحقیق، الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس متشکل از ۵ بُعد، ۱۸ مؤلفه و ۴۶ شاخص بر مبنای مبانی نظری تحقیق، دسته‌بندی و اولویت‌بندی گردیدند که نتایج الگوی اندازه‌گیری تمامی فرضیه‌های این الگو را تأیید کرد. بنابراین، ابعاد الگوی تصمیم‌گیری فرماندهان در دفاع مقدس به ترتیب اهمیت و سهم‌شان در سنجش این الگو عبارتند از: ظرفیت و توان تصمیم‌گیری، فرآیند تصمیم‌گیری، تصمیم‌گیرنده، ماهیت تصمیم‌گیری و محیط تصمیم‌گیری. طبق نتایج الگوی اندازه‌گیری، روابط بین متغیرها و عوامل، قوی می‌باشد. بدین معنا که متغیرها در سنجش عوامل مربوط، دارای قابلیت اطمینان و اعتبار دورزی مناسبی می‌باشند. بنابراین، الگوی طراحی‌شده، سازگار با ویژگی‌های تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس بوده و الگوی قابل‌انکایی برای اجرا خواهد بود.

* * * * *

۱ - دانشیار دانشگاه جامع امام حسین^(ع).۲ - دانشیار دانشگاه جامع امام حسین^(ع).۳ - دانشیار دانشگاه جامع امام حسین^(ع).۴ - فارغ‌التحصیل رشته‌ی دکترای مدیریت سیستم‌های دانشگاه جامع امام حسین^(ع).

واژگان کلیدی

دفاع مقدس، فرماندهان سپاه، تصمیم‌گیری راهبردی.

مقدمه

بر هر پدیده یا حادثه‌ای در جهان خلقت، آثار و بازتابی مترتب است که به فراخور گستره و اهمیت آن می‌تواند ماندگارتر، وسیع‌تر، عمیق‌تر و با اهمیت‌تر و حساس‌تر باشد.

هشت سال دفاع مقدس، ملت بزرگوار و متعهد ایران، حادثه‌ای فراموش ناشدنی در تاریخ پرفراز و نشیب میهن عزیزمان است که برای مدت‌های طولانی‌ای بر جامعه‌ی اسلامی ما تأثیرگذار خواهد بود. یکی از ابعاد ماندگار دفاع مقدس و البته مؤثر، اتخاذ تصمیم‌های راهبردی در آن، در مقاطع مختلف اعم از دوران آرامش جبهه‌های نبرد و یا دوران انجام عملیات‌ها بوده است.

تصمیم‌گیری راهبردی در جنگ، یکی از خطرناک‌ترین نوع تصمیمات دفاعی - امنیتی نظام تازه تأسیس کشورمان بود که بالاترین سطوح مسئولان و فرماندهان نظامی را به میدان عمل کشید. بدیهی است نقش تصمیمات گرفته‌شده در گستره‌ی دفاع مقدس، به‌عنوان جریانی عمیق و قوی، بر مسیر انقلاب اسلامی تأثیر داشته و جامعه را در راستای آرمان‌ها و ارزش‌های دینی و اعتقادی مستحکم و تضمین نموده است.

تحقیق حاضر، در صدد کشف الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در صحنه‌های نبرد و عملیات‌های متعدد دفاع مقدس بر آمد و ضمن بررسی و ارزشیابی یافته‌های عقل بشری و تحلیل الگوهای موجود و نقد آنها و بهره‌گیری از منابع مدیریت اسلامی در زمینه‌ی تصمیم‌گیری راهبردی، اقدام به ارائه‌ی الگویی مبتنی بر عقلانیت دینی و توحیدی نمود. کشف الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در صحنه‌های نبرد و عملیات‌های متعدد دفاع مقدس می‌تواند بخشی از زوایای پنهان عرصه‌های دفاع مقدس را آشکار کند.

تعاریف عملیاتی تحقیق

در تعریف عملیاتی، برای هر کدام از تعاریف نظری، شاخص‌هایی بیان می‌شود تا بتوان آن مفهوم نظری را اندازه‌گیری نمود. با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر منتج از دانش تصمیم‌گیری و ادبیات دفاع مقدس، تعاریف عملیاتی زیر ارائه می‌گردند:

- **تصمیم‌گیری راهبردی^۱**: عالی‌ترین سطح تصمیم‌گیری که طی فرآیندی خاص و با در نظر گرفتن شرایط محیطی و ظرفیت‌ها و توان‌ها، برای انتخاب بهترین راه‌حل یک مسأله‌ی راهبردی یا بهره‌جستن از یک فرصت و با تکیه بر قدرت عقلانی و شهودی مبتنی بر فرهنگ و ارزش‌ها، برای دستیابی به اهدافی مشخص توسط تصمیم‌گیرنده اتخاذ می‌گردد.

منظور از تصمیم‌گیری راهبردی در تحقیق حاضر، تصمیم‌گیری فرماندهان سپاه در دفاع مقدس، از سطح فرماندهان مناطق سپاه و فرماندهان فرارگاه‌ها و بالاتر از آن است.

- **تصمیم‌گیرنده**: عامل اصلی تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری که مبتنی بر ایمان و معرفت، ویژگی‌های شخصیتی و منش فرماندهی، اقدام به اتخاذ تصمیم برای حل مسائل یا استفاده از فرصت‌های محیطی می‌نماید. در این تحقیق، منظور از تصمیم‌گیرندگان، فرماندهان سپاه حاضر در دفاع مقدس می‌باشند.
- **فرآیند تصمیم‌گیری^۲**: زنجیره‌ی فعالیت‌های نظام‌یافته‌ی مسأله‌یابی، راه‌حل‌یابی، اجرا و ارزیابی و کنترل تصمیم.
- **محیط تصمیم‌گیری**: ظرف و بستر تصمیم‌گیری برخوردار از نقاط قوت‌ها، ضعف‌ها، تهدیدها و فرصت‌ها که دارای ابعاد اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، نظامی - امنیتی و اقتصادی می‌باشد.

1 - Strategic Decision Making.

2 - Decision Making Process.

- ظرفیت و توان تصمیم‌گیری: کلیه‌ی امکانات و تجهیزات اعم از فناوری و دانش، قابلیت‌های سازمانی و منابع که زمینه‌ی تصمیم‌سازی و اجرای تصمیم را فراهم می‌کند.
- ماهیت تصمیم: جنس‌شناسی تصمیم‌های اتخاذشده در قالب اهمیت تصمیم، سطح تصمیم و نوع تصمیم.
- تصمیمات راهبردی^۱: تصمیماتی جامع، بلندمدت و مبتنی بر آینده که در سطح عالی یک سازمان و یا توسط مقامات حکومت‌ها در شرایط جنگ و صلح گرفته می‌شود.
- جنگ تحمیلی (دفاع مقدس): مقابله‌ی نظامی بین دو کشور ایران و عراق که طی سال‌های ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ ه. ش جریان داشته است. در این جنگ، چون کشور عراق به‌عنوان عامل قدرت‌های استکباری، آغازگر جنگ و مهاجم بوده است؛ مردم ایران، این جنگ را جنگ تحمیلی دانسته و ایستادگی در مقابل تهاجم را دفاع مقدس نامیدند.

بیان مسأله‌ی تحقیق

جنگ، همواره مهم‌ترین مسأله‌ی بشر در طول تاریخ بوده و مطابق برآورد برخی مورخان، تعداد روزهایی که جوامع بشری در جنگ به سر برده است، به‌مراتب بیش از روزهای صلح می‌باشد. با وجود این، تا قرن بیستم پذیرش این پدیده به‌عنوان حوزه‌ی مطالعاتی جدی صورت نگرفته است. در این قرن، گستره و اهمیت تأثیرات جنگ به حدی رسید که مسأله‌ی اصلی انسانی تلقی گردید.

اگر چه جنگ به‌عنوان پدیده‌ای زیان‌بار و زشت تلقی می‌شود و هیچ‌کس مایل به وقوع آن نیست؛ با این حال، این ویژگی را دارد که گوهر پنهان و پوشیده‌ی افراد و توانایی‌ها و استعدادهای درونی آنها را برمی‌انگیزد. بیش از همه، در جنگ به‌عنوان عامل

1 - Strategic Decisions.

سختی‌ها و تنگناها، خلاقیت افراد بروز کرده و شکوفا می‌شود و از این‌رو، نقطه‌ی آغاز بیش‌تر پیشرفت‌ها، اختراعات و اکتشافات بشری متأثر از دوران جنگ بوده است. علاوه بر آن، بیش‌تر علوم و فناوری‌ها و دانش‌ها، از عرصه‌ی نظامی به سایر عرصه‌ها و حوزه‌های علمی منتقل گردیده‌اند و حتی عظیم‌ترین و پیچیده‌ترین سازمان‌ها را در قالب ارتش‌های بزرگ موجب گشته است.

جنگ‌های اول و دوم و برنامه‌های دفاعی بعد از آن در آمریکا و سایر کشورهای پیشرفته‌ی صنعتی، همان‌قدر که از لحاظ اقتصادی مشکل‌آفرین بود؛ از لحاظ مدیریت، نقش بسیار مؤثری را بازی کرد؛ زیرا تأکید در امر تولید با حداقل هزینه و نیروی انسانی موجب گردید تا شغل مدیران در هر دوره‌ی سازمانی به‌عنوان یک عامل راهبردی، در تحقق هدف‌ها، مورد توجه قرار گیرد. در سال‌های بعد از جنگ، اهمیت مدیر افزایش یافت؛ زیرا از طرفی در اثر ضروریات جنگ، تعداد زیادی از بهترین مردان کشورهای صنعتی بزرگ، به ارتش منتقل گردیدند و موجب شدند تا مؤسسات بعد از جنگ از لحاظ نیروی انسانی مفید و قابل ترقی با کمبود مواجه بشوند. از طرفی پیشرفت فناورانه‌ی ناشی از جنگ، موجب افزایش تعداد تکنسین و به همان اندازه، باعث کاهش و کمبود مدیران گردید، به‌ویژه در سال‌های مقارن با جنگ، به‌منظور آمادگی نظامی، فعالیت‌های تولید رو به افزایش گذاشت و در نتیجه، وجود سازمان‌های صنعتی و بازرگانی بزرگ‌تر و پیچیده‌تری را موجب و به همان نسبت، لزوم مدیریت مؤثر، بیش از پیش احساس گردید. (کیا، ۱۳۷۷: ۶۷)

این جنگ (جنگ جهانی دوم)، دانش و دانشمندان را از آزمایشگاه به دنیای واقعی آورد تا به مسائل پر اهمیت سازمان‌های بزرگ و پیچیده‌ی نظامی، دولتی و تجارتي بپردازند. دانشمندان کشف کردند که مسائل موجود را نمی‌توان به نحوی تجزیه کرد که هر یک از اجزای آن کاملاً به یک رشته‌ی تخصصی مربوط شود و ارتباط متقابل راه‌حل‌های اجزای تفکیک‌شده، از راه‌حل‌های جدا نگه داشته شده، اهمیت بیش‌تری دارند. این یافته، به‌نوبه‌ی

خود موجب ترغیب کوشش‌های میان رشته‌ای گردید. تحقیق در عملیات در اواخر دهه‌ی ۱۹۳۰ که یک فعالیت میان رشته‌ای است، در مؤسسات نظامی انگلیسی برای مدیریت و کنترل عملیات پیچیده‌ی آن ابداع گردید. (ایکاف، ۱۳۸۴: ۱۸)

فعالیت‌های علمی میان رشته‌ای در دهه‌ی ۱۹۵۰، کثرت فراوانی یافت؛ از جمله دانش مدیریت، دانش تصمیم‌گیری، دانش رایانه‌ای، دانش اطلاعات، سایبرنتیک، خط‌مشی‌گذاری، دانش صلح و بسیاری دیگر. علایق مشترک میان این دانش‌ها و مشابهت‌های‌شان، مضمون مشترکی را پدید آورد. (ایکاف، ۱۳۸۴: ۱۹)

جنگ تحمیلی عراق علیه ایران نیز از این امر مستثنی نبوده و همانند سایر جنگ‌ها به‌ویژه از نظر نوع باورها، رفتارها و پیامدهای همه‌جانبه‌ی فرهنگی، اجتماعی، نظامی و... دارای دستاوردهای منحصر به فرد و در خور توجه است. ایران بعد از سال‌های جنگ تحمیلی، روند رو به توسعه‌ای را طی می‌کند. این توسعه در عرصه‌های مختلف علوم و فناوری به خوبی مشهود است. در گذشته سهم ایران در پیش‌برد مرزهای علم و دانش در مقایسه با کشورهای توسعه‌یافته ناچیز بود.

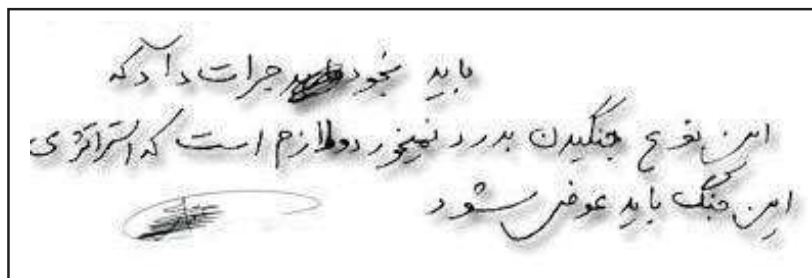
یکی از زوایای برجسته و در عین حال، کم‌تر توجه‌شده‌ی دفاع مقدس، بحث چگونگی فرماندهی سپاه در عملیات‌ها به‌ویژه تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه می‌باشد که از منحصر به فردترین وجوه ممیزه‌ی آن از سایر جنگ‌های معاصر است.

توجه عالمانه به این مهم به‌خاطر این است که در دفاع مقدس، از ۲۱۵ عملیات و نبرد، ۱۵۷ مورد آن با فرماندهی سپاه و به‌کارگیری نیروهای مردمی تحت‌امر آن انجام شده است. (نوروزی، ج ۲، ۱۳۸۳: ۱۲) بنابراین، لازم است تا فرهنگ و تجربیات مدیریتی دفاع مقدس، مقدم بر تاریخ دفاع مقدس تبیین شود.

در عرصه‌ی فرهنگ دفاع مقدس، یکی از موارد مهم و به تعبیری مترادف با فرماندهی در جنگ، تصمیم‌گیری در سطح راهبردی است. سینه‌ی فرماندهان جنگ‌دیده‌ی ما سرشار از تجربه‌های ارزشمند فراوان درباره‌ی جنگ، از جمله تصمیم‌گیری در آن

دوران است و یکی از وظایف مهم ما در حوزه‌ی معارف دفاع مقدس، انتقال چنین ارزش‌هایی به نسل‌های حال و آینده جهت بهره‌گیری در فرماندهی و مدیریت کلان کشور و حتی جهان است.

فرماندهان سپاه به‌عنوان تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیرندگان اصلی در عرصه‌ی عملیات‌های دفاع مقدس، از دانشگاه‌های نظامی فارغ‌التحصیل نشدند و وقتی جنگ شروع شد، حضور آنها در صحنه‌ی عمل و به تبع آن، خلاقیت‌ها و ابتکاراتی را که به خرج دادند و نوع مواجهه‌شان در صحنه‌ی نبرد، آرام‌آرام مکتب ذهنی تک‌تک این افراد و در عمل نوع مکتب کلان دفاعی - امنیتی سپاه را رقم زد که امروزه این سازمان در چارچوب آن عمل می‌کند. دفاع مقدس، عرصه‌ای بزرگ و عملی برای طرح‌ریزی‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های فراوان بود و تغییرات شرایط محیطی و شرایط زمانی، این الزام را برای فرماندهان جنگ ایجاد کرد تا دائماً در حال اتخاذ تصمیمات باشند.



شکل شماره ۱ - متن دست‌نوشته‌ی شهید حسن باقری.

در واقع، جنگ صحنه‌ی مساعد برای پا به میدان گذاشتن افراد مستعد بود. در صحنه‌ی نبرد بود که استعدادها شکوفا شد و فرماندهانی گمنام سربرآوردند و بدون گذراندن دوره‌های عالی در دانشگاه‌های پیشرفته‌ی نظامی، عملیات‌هایی چون فتح‌المبین، بیت‌المقدس، خیبر، بدر، فتح فاو و... را طراحی و فرماندهی کردند و اگر صحنه‌ی جنگ نبود، چنین رشدی هرگز در کلاس‌های آموزشی حاصل نمی‌شد. اکنون این نیروها با انبوه

دانش و تجربه‌ی نظامی در خدمت انقلاب و تربیت افرادی لایق و کارآمد قرار دارند.
(نیروهای مسلح در وصیتنامه‌ی امام خمینی، ۱۳۷۷: ۱۸۸)

بنابراین، مسأله‌ی مهم این است که الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس، به مثابه جعبه‌ی سیاه جنگ^۱، کشف و مستند نشده است. در نتیجه، تحقیق حاضر در صدد کشف الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس به صورت علمی است؛ با علم به این‌که تجزیه و تحلیل پیامدها و ره‌آورد‌های هر جنگی در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی، به دور از برخوردهای احساسی و عاطفی، کاری بس واقع‌بینانه و پایه‌ای است.

این در حالی است که با توجه به شرایط ویژه‌ی دفاع مقدس و منحصر به فرد بودن آن در جهان و صبغی اسلامی و انقلابی آن، این نتیجه حاصل شده است که الگوهای تصمیم‌گیری راهبردی سازمان‌های اقتصادی و بازرگانی و بنگاه‌های تجاری و حتی الگوهای تصمیم‌گیری دفاعی سایر نیروهای مسلح جهان جوابگو نبوده است و به همین دلایل، برای حل مسأله‌ی تحقیق باید آن را در عرصه‌ی دفاع مقدس کشف نمود. جوابگو نبودن این الگوها به دلیل تفاوت ماهوی این دو محیط است. از جمله در محیط جنگ، یک فضای مخاطره‌آمیز و پر از استرس و فشار حاکم است؛ در صورتی که محیط تجاری و بازرگانی دارای فضای رقابتی شدید می‌باشد.

سوالات تحقیق

از آنجا که در تحقیق حاضر، گزاره، الگو و متغیر وجود نداشته و کار اصلی، رسیدن به گزاره‌های تحقیق که در فصل دوم مشخص شده‌اند، بود. بنابراین، تحقیق حاضر از نوع

۱ - تعبیری است که برادر محسن رضایی درباره‌ی دفاع مقدس و معارف ناشناخته‌ی آن به‌کار بردند و اظهار داشتند: «دفاع مقدس مجموعه‌ای دو بُعدی است که یک بخش آشکار دارد و همه می‌توانند آن را ببینند و بخش دیگر پنهان است که می‌توان از آن به‌عنوان جعبه‌ی سیاه جنگ یاد کرد. مهم‌ترین بخش جعبه‌ی سیاه، سیستم تصمیم‌گیری در قرارگاه‌ها و در سطح بالاتر از فرماندهان لشکرهاست.» (۱۳۸۷/۷/۱۴)

ترکیبی یا آمیخته است و در بین آنها، تحقیق اکتشافی بارزتر می‌باشد و به همین دلیل، از سوالات استخراج شده از مسأله برای رسیدن به فرضیات استفاده گردیده است. بدین ترتیب، در راستای اهداف تحقیق، ۵ سؤال ملهم از بیان مسأله عبارتند از:

سؤال اصلی تحقیق: الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس چگونه بوده است؟

سوالات فرعی تحقیق:

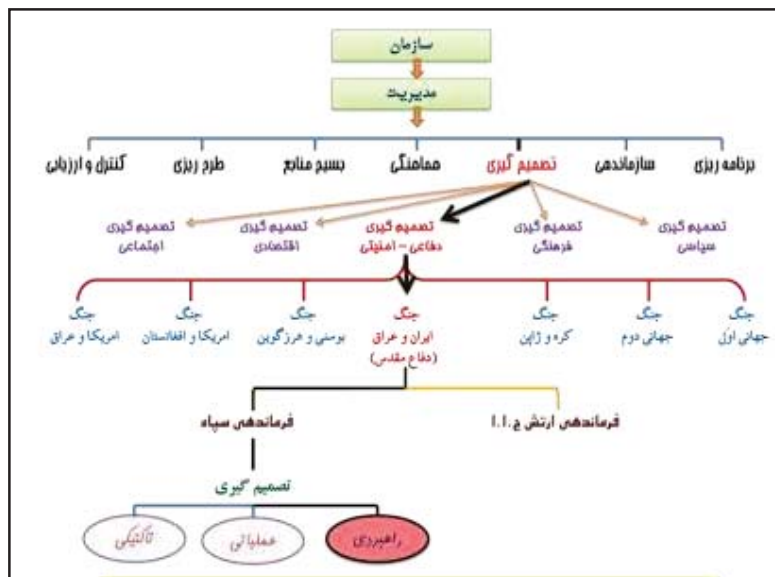
- ۱) الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس متشکل از چه متغیرهایی بوده است؟
- ۲) آیا بین متغیرهای الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس رابطه وجود دارد؟
- ۳) در صورت وجود رابطه بین متغیرهای الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس، چه رابطه‌ای (مستقیم/ غیرمستقیم و مثبت یا منفی) وجود دارد؟
- ۴) سهم هر متغیر در الگوی طراحی شده چقدر است؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

دفاع مقدس هشت‌ساله‌ی مدافعان ایران اسلامی، یکی از تجربیات ارزنده‌ای است که پیش روی محققان سیاسی - نظامی قرار دارد و بسان دانشگاهی برای نسل‌های آتی ماست. بدون شک عملکرد رزمندگان اسلام در هر سطحی هم‌چون یاقوتی فروزنده بر تارک تاریخ ملت مسلمان ایران است و بر پژوهش‌گران این مرز و بوم فرضی بی‌بدیل و میدانی است برای خدمت. به همین خاطر است که مقام معظم رهبری با دغدغه و نگرانی می‌فرمایند: «می‌خواهم بگویم که این (جنگ)، یک گنج است؛ آیا ما نخواهیم توانست این گنج را استخراج کنیم؟ این هنر ماست که بتوانیم استخراج کنیم.» (حدیث ولایت، ج ۷: ۲۳۸)

برخی از محورهای عمده‌ی اهمیت و ضرورت انجام این تحقیق عبارتند از:

- ۱) نیازمندی جامعه‌ی اسلامی، مدیران و فرماندهان مسلمان و متعهد سازمان‌های نظامی و غیرنظامی به الگوی بومی و متناسب با فرهنگ اسلامی و ملی برگرفته از دفاع مقدس؛
- ۲) مقابله‌ی منطقی با ادامه‌ی روند تجربی و بهره‌گیری از دانش غیربومی برای فرماندهی، مدیریت و رهبری؛
- ۳) آشنایی نسل‌های آینده با نسل اول انقلاب اسلامی و فرهنگ حاکم بر فرماندهان سپاه در دفاع مقدس؛
- ۴) رمزگشایی و مستندسازی تجربه‌های بکر و گران‌سنگ تصمیم‌گیری راهبردی سپاه در دفاع مقدس؛
- ۵) ظهور و بروز برداشت‌های ناصحیح و انحرافی و دامن‌زدن به مسائل خلاف واقع در مورد دفاع مقدس؛
- ۶) انتقال واقع‌بینانه و به دور از هر تحریف و نگارش غیرمسئولانه و عنادآمیز بخشی از تجارب ارزشمند دفاع مقدس، توسط نسلی که خود شاهد وقایع آن بوده، به نسل آینده و ممانعت از میدان‌گیری افرادی ناشایست؛
- ۷) لزوم کشف و استخراج الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس؛
- ۸) الگودهی چگونگی مدیریت بحران‌های پرخطر گذشته در جنگ‌ها و بحران‌های آینده.



نمودار شماره ۱ - مختصات‌شناسی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس.

در مجموع، تحقیق حاضر به دنبال تبیین الگوی رفتاری فرماندهان موفق و ارزشی است که با واقعیات فرهنگ خودی سازگاری بیش‌تری دارد و از طرفی به دلیل ابعاد ناشناخته‌ی فرماندهی پیچیده‌ی نبرد هشت‌ساله‌ی ملت رشید ایران، ضرورت داشت تا این نوع تصمیم‌گیری و هدایت در جنگ بررسی و تدوین گردد.

اهداف تحقیق

برای هر تحقیقی، اهدافی متصور است و برای تحقیق حاضر نیز می‌توان موارد زیر را مورد توجه قرار داد:

هدف آرمانی تحقیق: انجام پژوهشی که حاصل آن بتواند در ارتقای توانمندی‌های فرماندهان و مدیران سپاه و سایر نیروهای مسلح و سازمان‌ها، با بهره‌گیری از دوران فرماندهی و مدیریت طلایی سپاه در دفاع مقدس کمک نماید.

هدف اصلی تحقیق: طراحی و تبیین الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس.

اهداف فرعی تحقیق:

- ۱) شناسایی و تعیین متغیرهای^۱ تشکیل‌دهنده‌ی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس؛
- ۲) شناسایی و تعیین رابطه‌ی بین متغیرهای تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس؛
- ۳) شناسایی و تعیین نوع رابطه‌ی بین متغیرهای تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس؛
- ۴) تعیین اولویت‌بندی متغیرهای تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس؛
- ۵) شناسایی و تعیین سهم هر متغیر در الگوی طراحی شده.

هدف کاربردی تحقیق: توسعه‌ی دانش تصمیم‌گیری راهبردی در سطح کشور به‌ویژه

سپاه، به شیوه‌ای علمی و مستدل.

سابقه و پیشینه‌ی تحقیق

مبنای انجام کارهای جدید، مطالعه و درک و فهم کار دیگران است که تاکنون انجام شده است. پیشینه‌ی کار دیگران، همان میراث مشترک بشری یا دانش تمدنی است که از ابتدای پیدایش انسان تاکنون بنا نهاده شده و اکنون به دست نسل حاضر رسیده است و مطالعه‌ی آنها موجب احاطه‌ی بر موضوع موردنظر و ارائه‌ی نوآوری، در قالب نتیجه و پیشنهاد خواهد شد.

در زمینه‌ی تصمیم‌گیری و از جمله تصمیم‌گیری راهبردی، پژوهش‌های قابل توجهی در داخل و خارج از کشور به عمل آمده است؛ اما در مورد نقش و کاربرد تصمیم‌گیری در جنگ و بحران مطالب اندکی موجود است. تعداد کتاب‌ها و مقاله‌های منتشرشده در حوزه‌ی تصمیم‌گیری به‌طور عام و تصمیم‌گیری راهبردی به‌طور خاص، در سال‌های اخیر افزایش چشم‌گیری داشته که در دو قالب به این موضوع پرداخته می‌شود. در قالب اول بحث

۱ - در تحقیق حاضر، متغیر شامل مفهوم، ابعاد، عوامل، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها می‌باشد.

تصمیم‌گیری به‌عنوان زیرمجموعه‌ای از دانش مدیریت، در کنار سایر مؤلفه‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد و در قالب دوم، کتاب‌ها و مقاله‌های مستقلی درباره‌ی تصمیم‌گیری و از جمله تصمیم‌گیری راهبردی به‌ویژه منابع خارجی منتشر گردیده است.

درباره‌ی تصمیم‌گیری در دفاع مقدس، بر اساس تحقیقات به عمل آمده، کتاب و یا مقاله‌ی مستقلی در کشور منتشر نشده و حتی در کنار سایر موضوعات تصمیم‌گیری و یا دفاع مقدس نیز به آنها به‌طور قابل توجه پرداخته نشده است. تنها کتاب موجود در مورد تصمیم‌گیری در دفاع مقدس که بسیار مختصر و محدود و در سطح تاکتیکی به آن پرداخته، کتاب «تصمیم، ۳۱ وضعیت کوتاه تاکتیکی یا راه‌حل‌های پیشنهادی» نوشته‌ی امیرمحمود رستمی می‌باشد که توسط انتشارات ایران سبز در سال ۱۳۸۸ منتشر شده است.

در حوزه‌ی تصمیم‌گیری، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های قابل توجهی وجود دارد، ولی در حوزه‌ی دفاع بیش‌تر به ابعاد فرماندهی در جنگ از جمله در دفاع مقدس و ویژگی‌های فرماندهان پرداخته شده است. با این حال، درباره‌ی تصمیم‌گیری در دفاع مقدس، چند رساله و پایان‌نامه با ویژگی‌های خاص خود تنظیم شده که در ادامه به آنها اشاره می‌گردد:

(۱) پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد «تبیین شیوه‌ی رهبری حضرت امام خمینی^(ره) در

هشت سال دفاع مقدس» که توسط سیدحسین رحیمیان کلور در دانشکده‌ی

فرماندهی و ستاد دانشگاه جامع امام حسین^(ع) در ۱۳۸۷ انجام شده است.

(۲) پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد «بررسی عوامل مدیریتی مؤثر بر عملکرد

فرماندهان شهید لشکرهای ۱۴، ۱۷، ۳۱ سپاه در دفاع مقدس» که توسط

مصطفی مدنی در دانشگاه عالی دفاع ملی در سال ۱۳۸۷ انجام گردیده است.

این پژوهش به بررسی عوامل مدیریتی مؤثر بر عملکرد چهار نفر از سرداران

دفاع مقدس (شهیدان خرازی، زین‌الدین، همت و باکری) در فاصله‌ی زمانی ۶۵

- ۱۳۶۰ پرداخته است.

۳) پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد «مدیریت در جبهه در مقایسه با مدیریت سازمان‌های اداری و علل قوت و ضعف آن» که توسط حسین علایی در دانشکده‌ی فرماندهی و ستاد سپاه در ۱۳۷۳ انجام شده است. در این پایان‌نامه، چگونگی فرماندهی سپاه در جنگ، با روش مدیریتی رایج در دستگاه‌های دولتی کشور مقایسه گردیده است.

۴) پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد «طراحی الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان دوران دفاع مقدس با تأکید بر عملیات‌های موفق سال دوم جنگ تحمیلی» که توسط حمید خیرآبادی در دانشکده معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق^(ع) در ۱۳۸۹ انجام گردیده است. در این پایان‌نامه از طریق مصاحبه با فرماندهان ارشد دوران دفاع مقدس و با استفاده از روش داده‌بنیاد به تبیین مدل تصمیم‌گیری فرماندهان در چهار عملیات بزرگ سال دوم جنگ پرداخته است.

۵) پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد «بررسی الگوی مدیریتی و رفتاری شهید زین‌الدین در دفاع مقدس» که توسط احمد یارمحمدی در دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه در ۱۳۸۰ انجام گردیده است.

۶) پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد «تصمیم‌گیری در بحران، مطالعه تطبیقی بر شیوه‌ی تصمیم‌گیری فرماندهان سپاه در جنگ تحمیلی» که توسط ولی‌الله خورشیدی در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس در ۱۳۷۴ انجام شده است.

این تحقیق با استفاده از «الگوی تصمیم‌گیری و فرآیند اجرا در شرایط بحرانی اسماوت و ورتینسکی» اقدام به مطالعه‌ی تطبیقی تصمیم‌گیری در شرایط بحرانی جنگ تحمیلی عراق علیه ایران در جامعه‌ی فرماندهان لشکر و قرارگاه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نموده است. پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از جامعه‌ی مورد تحقیق، این نتیجه حاصل شد که انطباق کامل بین الگوی مورد نظر با شیوه‌های علمی تصمیم‌گیری در شرایط بحرانی جامعه‌ی مورد تحقیق تأیید نشده، ولی وجه اشتراک عمده‌ای بین الگو و تجارب عملی مورد مطالعه وجود دارد.

روش‌شناسی تحقیق

از نظر روش، این تحقیق را می‌توان تحقیقی ترکیبی یا آمیخته قلمداد کرد که هم از روش کیفی و هم از روش کمی در جاهای مناسب خود استفاده شده و حلقه‌ی واسط بین دو روش نیز تحلیل محتوا بوده است. در این تحقیق، هم از ابزارهای روش تحقیق کیفی یعنی مشاهده‌ی مستقیم، مصاحبه، زندگی‌نامه‌ی فرماندهان و بررسی اسناد و مدارک و هم از ابزار روش کمی یعنی پرسش‌نامه استفاده گردید. برای بهره‌گیری از هر دو روش، ابتدا به روش تحقیق کیفی، شاخص‌های تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس را تهیه نمود و سپس به روش کمی، آنها را به‌صورت پرسش‌نامه در آورده و در جامعه‌ی آماری به آزمون گذاشته و نتایج استخراج‌شده به روش آمار استنباطی تحلیل شد.

محقق برای پژوهشی که در صدد توضیح و تدوین حادثه‌ی مبهمی است تا زوایای پنهان آن را آشکار سازد، از پژوهش توصیفی استفاده می‌کند. به طور مثال، حادثه‌ی فتح خرمشهر اتفاق افتاده است و به علت سؤالاتی که در اطراف آن پیش آمده است، محقق در صدد این برمی‌آید تا زوایای پنهان این حادثه‌ی مهم در دفاع مقدس را آشکار کند و با مراجعه به آن، سؤالات مطروحه جواب داده شود. (بابایی طلائی، ۱۳۸۴: ۸۴)

در تحقیق حاضر، به منظور طراحی الگوی متمایزی برای شناسایی و سنجش ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تصمیم‌گیری راهبردی در دفاع مقدس، یافته‌های علمی (میراث بشریت، دانش تمدنی) و ویژگی‌ها و معیارهای قابل توسعه‌ی الگوهای معتبر تصمیم‌گیری مدنظر و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و سپس نقاط قوت، نقاط ضعف و خلأهای هر یک احصا و یافته‌های موجود با آموزه‌های مکتبی، مطلوبیت‌های اساسی و اقتضائات سازمانی سپاه ممزوج گردیده و الگوی مناسبی طراحی شد و در معرض آزمون قرار گرفت.



نمودار شماره ۲ - الگوی مطالعات تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس.

بنابراین، نخست متغیرها کشف و سپس نوع و میزان ارتباط و همبستگی آنها نسبت به همدیگر تعیین گردید که این مهم در سؤالات طرح‌شده کاملاً لحاظ گردید. در ادامه نیز برای آزمون روابط بین متغیرها از ماتریس کواریانس و تحلیل عاملی استنباطی استفاده شده است.

ابزارهای گردآوری داده‌ها

به طور کلی، ابزارهای مختلفی جهت جمع‌آوری داده‌های مورد بهره‌برداری پژوهشگران قرار می‌گیرد. در این تحقیق از دو روش عمده برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. به‌منظور کسب داده‌ها و اطلاعات نظری و پیشینه‌ی مطالعات انجام گرفته شده به‌ویژه الگوهای مرتبط با موضوع تحقیق، از تحقیق کتابخانه‌ای و اسنادی و در روش میدانی، از ابزار پرسش‌نامه برای آزمون سؤالات تحقیق استفاده شده است.

این تحقیق به لحاظ گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی پیمایشی می‌باشد، برای این که اساس روش تحقیق پیمایشی، نظرسنجی از کسانی است که به‌گونه‌ای درگیر مسأله تحقیق بوده‌اند.

جامعه‌ی آماری تحقیق

حجم جامعه‌ی این تحقیق که به علت طبقه‌بندی بالای اطلاعات آن در رساله‌ی حاضر ذکر نمی‌گردد؛ شامل فرماندهان و مدیرانی بوده که در دوران دفاع مقدس، مسئولیت داشته و

در تصمیم‌گیری‌های آن مقطع سهیم بوده و هم اکنون نیز با تکمیل دانش نظری خود، در این حیطه‌ی مهم فرماندهی و مدیریتی فعال می‌باشند.

در تحقیق حاضر، خبرگان مدیریتی و فرماندهان عالی دفاع مقدس به تعداد ۲۵۲ نفر به شیوه‌ی غیرتصادفی و انتخاب هدفمند (دانش‌آموخته‌ی رشته‌ی مدیریت و آشنای با اصول فرماندهی و تصمیم‌گیری) گزینش شده‌اند که نرخ برگشت پرسش‌نامه ۶۷/۸۶٪ (۱۶۱ نفر) می‌باشد.

تلاش بر این بود که حجم نمونه از تنوع فرماندهی و مدیریتی در دوران دفاع مقدس برخوردار بوده باشد که این هدف محقق شده است. دلایل عمده‌ی مراجعه به این افراد عبارت بود از:

- ۱) حضور مستمر بیش‌تر این افراد در فراز و نشیب‌های تعیین‌کننده‌ی جنگ؛
- ۲) نقش‌آفرینی‌های افراد منتخب در دوران دفاع مقدس از جمله در تصمیم‌گیری‌های سطح راهبردی آن؛
- ۳) برخورداری از تجارب و یافته‌های فراوان آنها در حوزه‌ی تصمیم‌گیری راهبردی متکی بر بینش اسلامی و انقلابی.

جامعه‌ی نمونه‌ی آماری شامل افرادی است که در قرارگاه‌های مختلف جنگ به‌ویژه قرارگاه مرکزی خاتم الانبیا^(ص) نقش مؤثر و در حوزه‌های زمینی، هوایی و دریایی مسئولیت داشته‌اند. از جمله مسئولیت‌های اطلاعات و عملیات، توپخانه، فرهنگی و تبلیغات، آموزش، فرمانده محور، فرمانده لشکر، فرمانده تیپ، رئیس ستاد قرارگاه، رئیس ستاد لشکر و تیپ، فرمانده گردان، فرمانده گروهان، مخابرات، بهداری، پزشک، لجستیک، تخریب، ادوات و بسیج را می‌توان نام برد.

روش‌های گردآوری اطلاعات

به‌منظور کسب داده‌ها و اطلاعات نظری و پیشینه‌ی مطالعات انجام گرفته‌شده، از تحقیق کتابخانه‌ای و اسنادی استفاده شد؛ به‌ویژه این که ضرورت داشت تا الگوهای مرتبط با موضوع

تحقیق مطالعه شوند. این تحقیق به لحاظ گردآوری داده‌ها نیز از نوع تحقیقات توصیفی پیمایشی می‌باشد، برای این‌که اساس روش تحقیق پیمایشی، نظرسنجی از کسانی است که به‌گونه‌ای درگیر مسأله‌ی تحقیق بوده‌اند.

با توجه به نوع تحقیق، پرسش‌نامه‌ی آن محقق ساخته است و از نوع پرسش‌نامه‌ی بسته پاسخ برای گردآوری داده‌های متغیرها مورد استفاده قرار گرفت. پاسخ به این پرسش‌نامه در یک طیف پنج درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق (۱ تا ۵) تنظیم شده است. در همین راستا، تعداد ۱۶۷ سؤال مرتبط با موضوع در چندین قسمت اصلی تنظیم گردید و هر قسمت نیز دارای سؤال‌ها یا گویه‌های^۱ خود بود و هر سؤال یا گویه، ابعاد منحصر به فرد خود را داشت.

از آنجا که پرسش‌نامه به‌صورت بسته مطرح شده، برای جمع‌آوری کامل داده‌ها و بالا بردن دقت داده‌های گردآوری شده، از مصاحبه (نیمه‌باز) با فرماندهان، مسئولان و کارشناسان خبره به‌عنوان ابزار مکمل استفاده گردید.

روایی^۲ ابزار سنجش

برای این‌که میزان دقت و اعتبار پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته‌ی مبتنی بر دانش نظری برگرفته از ادبیات تحقیق، پیشینه‌ی تحقیق و مطالعات تطبیقی تعیین و تأیید شوند؛ از روایی استفاده می‌گردد. بر این اساس، پرسش‌نامه‌ی روایی محقق ساخته که بر اساس پیشینه‌ی تحقیق طراحی شده است، در قالب ۵۲۲ سؤال در اختیار ۱۱ نفر از کارشناسان حوزه‌ی مدیریت و فرماندهی قرار گرفت و از دیدگاه ۸ نفر برای اصلاح پرسش‌نامه استفاده گردید.

در مورد نتیجه‌ی روایی باید گفت که همه‌ی پاسخ‌دهندگان، ابعاد پنج‌گانه‌ی استخراجی از تحقیق در مورد طراحی و تبیین الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس

1 - Statments.

2 - Validity.

یعنی ابعاد تصمیم‌گیرنده، فرآیند تصمیم‌گیری، محیط تصمیم‌گیری، ظرفیت و توان تصمیم‌گیری و ماهیت تصمیم را با ضریب بالا تأیید نمودند.

پاسخ‌دهندگان مؤلفه‌های ابعاد پنج‌گانه‌ی فوق را نیز به غیر از مؤلفه‌های محیط تصمیم‌گیری تأیید نمودند و خواستار اصلاح مؤلفه‌های بعد محیط تصمیم‌گیری و تجمیع مؤلفه‌های بعد تصمیم‌گیرنده و بعد ماهیت تصمیم شدند.

در فرآیند اجرای این مرحله، با توجه به دیدگاه‌های کارشناسان و متعهدانه‌ی پاسخ‌دهندگان، سؤالات اصلاح و سؤالات مشابه حذف یا تجمیع گردید و تعداد ۵۲۲ سؤال به ۱۶۷ سؤال تغییر یافت و حتی الگوی اولیه‌ی منرج در فصل دوم نیز اصلاح اساسی شد. در زیر الگوی تحقیق بعد از اصلاح درج گردیده است.

پایایی^۱ و قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری

قابلیت اعتماد یکی از ویژگی‌های فنی اندازه‌گیری است. مفهوم یادشده با این امر سر و کار دارد که ابزار اندازه‌گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی ارائه می‌دهد. از جمله تعریف‌هایی که برای قابلیت اعتماد ارائه شده است، می‌توان به تعریف ایبل و فریسی اشاره کرد: «همبستگی میان یک مجموعه از نمرات و مجموعه‌ی دیگری از نمرات در یک آزمون معادل که به صورت مستقل، بر یک گروه آزمودنی به دست آمده است.» با توجه به این امر، معمولاً دامنه‌ی ضریب قابلیت اعتماد از صفر (عدم ارتباط) تا +۱ (ارتباط کامل) است. ضریب قابلیت اعتماد نشانگر آن است که تا چه اندازه ابزار اندازه‌گیری ویژگی‌های با ثبات آزمودنی و یا ویژگی‌های متغیر و موقتی وی را می‌سنجد. (سرمد؛ بازرگان؛ حجازی، ۱۳۸۵: ۱۶۶)

بر اساس اطلاعات حاصل از پرسش‌نامه، آلفای کرونباخ در این پرسش‌نامه ۰.۹۷۴ است که بیانگر ثبات و قابلیت اعتماد و پایایی بسیار بالا می‌باشد.

1 - Reability.

جدول شماره ۳ - میزان پایایی ابزار سنجش (پرسش‌نامه‌ی تحقیق)

ردیف	ابعاد اصلی الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس	تعداد مؤلفه	تعداد شاخص	تعداد سؤال	α کرونباخ
۱	تصمیم‌گیرنده	۳	۸	۴۲	۰.۹۵۸
۲	فرآیند تصمیم‌گیری	۴	۱۰	۲۳	۰.۸۷۸
۳	محیط تصمیم‌گیری	۵	۱۲	۴۵	۰.۹۲۲
۴	ظرفیت و توان تصمیم‌گیری	۳	۹	۳۹	۰.۹۳۸
۵	ماهیت تصمیم	۳	۷	۱۸	۰.۸۳۹
۶	آلفای کلی الگوی پیشنهادی	۱۸	۴۶	۱۶۷	۰.۹۷۴

روش‌های آماری مورد استفاده در تحقیق

روش‌های مورد استفاده در تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده در اینجا بیان می‌شود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پرسش‌نامه‌ها، نرم‌افزار تخصصی SPSS و LISREL استفاده گردید. ابتدا داده‌های پرسش‌نامه کدگذاری شدند و پس از ورود به نرم‌افزار، در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

با استفاده از نرم‌افزار SPSS، اطلاعات فردی و سازمانی پاسخ‌دهندگان را که شامل: جنسیت، سن، تحصیلات، رشته‌ی تحصیلی، درجه‌ی نظامی، سابقه‌ی خدمتی، رتبه‌ی علمی، سابقه‌ی تدریس، مدت حضور در جبهه، درصد جانبازی، نوع عضویت در دوران دفاع مقدس و مسئولیت در دوران دفاع مقدس است؛ پس از ورود اطلاعات، مورد بررسی توصیفی قرار گرفت و طی جدول‌هایی، فراوانی و درصد پاسخ‌گویی به گزینه‌ها توسط پاسخ‌دهندگان ارائه گردید.

آزمون‌هایی که برای تحلیل استنباطی استفاده شده‌اند، همراه با دلایل استفاده از آنها به شرح ذیل اشاره می‌گردد:

آزمون نرمال بودن متغیر تحقیق: برای آگاهی از این‌که آیا متغیر تحقیق به‌گونه‌ای طرح شده که بتواند نظرهای تکمیل‌کنندگان پرسش‌نامه را به طیف خاصی منعطف کند (چولگی راست یا چپ)، مورد استفاده قرار گرفته است.

برای نرمال بودن گویه‌ها نیز از آزمون‌های شاپیرو - ویلک و برای استخراج عوامل گویه‌های قوی (دسته‌ی اول) عدد ۵ به‌عنوان مقدار میانگین آزمون T تست انتخاب شد.

آزمون T استیودنت تک‌نمونه‌ای: برای بررسی این‌که متغیرهای تحقیق از یک جامعه‌ی خاصی پیروی می‌کنند یا خیر؟ هم‌چنین برای استخراج متغیرهایی که از جامعه‌ی خاصی پیروی می‌کنند، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

آزمون همبستگی پیرسون: برای بررسی این‌که در هر یک از سطوح تحقیق (گویه‌ها، شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد) رابطه‌ی خطی بین متغیرها مشاهده می‌شود یا خیر؟

آزمون پایایی و قابلیت ابزار اندازه‌گیری (آلفای کرونباخ): این آزمون با این امر سر و کار دارد که ابزار اندازه‌گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به‌دست می‌آورد.

آزمون روایی یا درست‌نمایی ابزار اندازه‌گیری: در این آزمون بر اساس روایی محتوایی و تحلیل عاملی به بررسی این‌که ابزار اندازه‌گیری تا چه حد می‌تواند خصیصه یا هدف پیش‌بینی شده‌ی تحقیق را مورد سنجش قرار دهد، مورد استفاده قرار گرفته است.

هم‌چنین در این بخش، پس از تأیید الگو توسط آزمون تحلیل عاملی، وضعیت نظرهای آزمودنی‌های مطالعه پیرامون متغیرهای الگوی تصمیم‌گیری به‌صورت فراوانی و در درصد فراوانی مورد ارزیابی قرار گرفتند.

برای آزمون کلی الگوی تحقیق که با تجزیه و تحلیل یافته‌های مبتنی بر پرسش‌نامه به‌دست آمده است، از نرم‌افزار معادلات ساختاری متعددی نظیر لیزرل استفاده شد و این‌که آیا تعداد داده‌های موردنظر برای تحلیل عاملی مناسب هستند یا خیر، از شاخص KMO و آزمون استفاده شده است.

معرفی الگوی تحقیق

برای تصمیم‌گیری و از جمله تصمیم‌گیری راهبردی، الگوها و مدل‌های قابل توجهی وجود دارد که هر یک دارای ویژگی‌ها و مزایای خاص خود می‌باشند و در تحقیق حاضر، همه‌ی الگوهای تصمیم‌گیری راهبردی مورد نقد و بررسی قرار گرفت و نقاط قوت و ضعف و جدول فراوانی آنها تهیه شد. در واقع، به منظور دستیابی به یک الگوی جامع و بهینه از تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دوران دفاع مقدس، ۲۸ الگو مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و ویژگی‌ها و معیارهای قابل توسعه‌ی هر الگو در طراحی الگوی مورد مطالعه استفاده گردید. همچنین روش‌های متداول تصمیم‌گیری، رویکردهای اتخاذ شده، اهداف در نظر گرفته شده، فرآیندهای تصمیم‌گیری و نقش تصمیم‌گیری در مدیریت اسلامی مورد مذاقه و بررسی قرار گرفته است.

با این حال، با توجه به هویت سازمانی سپاه و بر مبنای صبغه‌ی دفاع و امنیت، از «الگوی تصمیم‌گیری مبتنی بر اجماع» و «الگوی تصمیم‌گیری شهودی» که از الگوهای معروف و معتبر در زمینه‌ی تصمیم‌گیری راهبردی هستند و از روایی بالایی نیز برخوردارند، استفاده بیش‌تری شده است و این دو الگو نسبت به سایر الگوها برتری داشتند که برتری این دو الگو به دلایل زیر می‌باشد:

- ۱) تأکید بر عقلانیت حاکم به تصمیم‌گیری‌های فرماندهان سپاه در دفاع مقدس؛
- ۲) تصمیم‌گیری مبتنی بر اجماع حاکم در جبهات نبرد در طول هشت سال دفاع مقدس؛
- ۳) تأکید دو مدل مذکور بر عامل تصمیم‌گیرنده، به‌عنوان عامل محوری تصمیم‌گیری‌های راهبردی؛
- ۴) تأکید بر اتخاذ تصمیم در شرایط پیچیده، سیال و آشوبناک محیطی؛
- ۵) بهره‌گیری از شهود و اشراق به‌عنوان مکمل عقلانیت، در تصمیم‌گیری‌های راهبردی؛

۶) به دلیل داشتن دیدگاه کلان و وجه تشابه زیاد و در نتیجه قابلیت مقایسه، به عنوان مبنای مقایسه با ویژگی‌های تصمیمات راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس.

با توجه به ویژگی‌های این دو الگو و با توجه به شرایط حاکم بر دفاع مقدس و تصمیم‌گیری‌های در آن، وجوه در نظر گرفته شده، عبارتند از تصمیم‌گیرنده؛ محیط تصمیم‌گیری؛ ظرفیت و توان تصمیم‌گیری؛ ماهیت تصمیم و فرآیند تصمیم‌گیری. این وجوه در قالب الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس در پاسخ به سؤال اول تحقیق در نمودار ۳ آمده است.

برای درک بهتر موضوع، جدول فراوانی مؤلفه‌های مدل‌ها / الگوهای تصمیم‌گیری در جدول زیر ارائه شده است. با توجه به این جدول، می‌توان به این سؤال پاسخ داد که «چرا در تحقیق حاضر، به پنج بُعد و نه بیش‌تر و نه کم‌تر توجه شده است؟»

باید اذعان داشت که وقتی دانش نظری موجود در حوزه‌ی تصمیم‌گیری و دفاع مقدس مطالعه و تجمیع شد و منابع حمایت‌کننده‌ی متغیرها نیز استخراج گردید؛ همان‌گونه که در جدول فراوانی مشخص است، همه‌ی متغیرها ذیل پنج بُعد موردنظر، قابل تجمیع و احصا بودند. با توجه به جدول موردنظر، هر چه مقدار فراوانی متغیری بیش‌تر باشد؛ نشان‌دهنده‌ی اهمیت بیش‌تر آن متغیر در مقوله‌ی تصمیم‌گیری است و این مهم، راهنمای محقق در کشف متغیرهای دخیل در تصمیم‌گیری راهبردی و زمینه‌ساز طراحی الگو گردید.

علاوه بر آن، خبرگان تحقیق و آشنا به دانش مدیریت و فرماندهی و دفاع مقدس نیز این پنج بُعد و متغیرهای آن را در روایی و پایایی تأیید کردند.

جدول شماره ۴ - جدول فراوانی مؤلفه‌های مدل‌ها/ الگوهای تصمیم‌گیری

ابعاد و مؤلفه‌های پیشنهادی	تصمیم‌گیرنده	محدت تصمیم‌گیری	ظرفیت و توان تصمیم‌گیری	ماهیت تصمیم	فرآیند تصمیم‌گیری
مدل‌ها و الگوهای تصمیم‌گیری	کسب تصمیم	اجرای تصمیم	تصمیم‌گیری	ماهیت فرآیند تصمیم‌گیری	نتایج تصمیم
۱ مدل عقلایی تصمیم‌گیری	*	*	*	فرایند تصمیم	تعمیر به تصمیم
۲ مدل عقلانیت محدود سایمون	*	*	*	اهداف و مقاصد تصمیم	فرایند تصمیم
۳ مدل تصمیم‌گیری تدریجی لیندبلاوم	*	*	*	مقیاس‌های تصمیم	فرایند تصمیم
۴ مدل پاترسون	*	*	*	اولویت تصمیم	فرایند تصمیم
۵ مدل سیاسی تصمیم‌گیری	*	*	*	میزان اهمیت تصمیم	فرایند تصمیم
۶ الگوی تعارض	*	*	*	کیفیت تصمیم	فرایند تصمیم
۷ مدل سازمانی تصمیم‌گیری	*	*	*	سطح تصمیم	فرایند تصمیم
۸ مدل تصمیم‌گیری مبتنی بر اجماع	*	*	*	نوع تصمیم	فرایند تصمیم
۹ مدل کارنگی - ملون	*	*	*	نوع مسأله یا مشکل	فرایند تصمیم
۱۰ الگوی سطل زباله (الگوی آشفته)	*	*	*	منابع	فرایند تصمیم
۱۱ الگوی مختلط (ترکیبی) تصمیم‌گیری	*	*	*	قابلیت‌های سازمانی	فرایند تصمیم
۱۲ الگوی تصمیم‌گیری مرحله‌ای مینتزبرگ	*	*	*	فناوری و دانش فنی	فرایند تصمیم
۱۳ الگوی مطلوب تلویحی	*	*	*	زمان	فرایند تصمیم
۱۴ مدل اثربخشی استراتژیک (راهبردی)	*	*	*	اطلاعات	فرایند تصمیم
				ملاحظات سیاسی و اجتماعی	فرایند تصمیم
				ارزش‌های اجتماعی	فرایند تصمیم
				شرایط محیطی	فرایند تصمیم
				معیارهای مدیریتی	فرایند تصمیم
				اصول اخلاقی	فرایند تصمیم
				شخصیت تصمیم‌گیرنده	فرایند تصمیم
				دوران تصمیم‌گیرنده	فرایند تصمیم
				ظرفیت عقلی و ذهنی	فرایند تصمیم
				تکلیف‌ها و پیش‌ها	فرایند تصمیم

منابع حمایت‌کننده‌ی ابعاد الگوی مفهومی پژوهش

یک الگوی مفهومی مناسب باید به‌وسیله‌ی منابع و مراجع علمی، مورد حمایت واقع شود؛ از این‌رو، بدین منظور در طراحی چارچوب نظری تحقیق با بررسی ادبیات، بنیان استواری برای چارچوب نظری ارائه می‌شود.

منابع پشتیبانی‌کننده‌ی ابعاد الگوی مفهومی پژوهش در جداول زیر ارائه شده‌است.

جدول شماره‌ی ۵ - منابع حمایت‌کننده‌ی ابعاد الگوی طراحی شده

منابع حمایت‌کننده	بُعد
<p>رابینسون (۱۳۷۷)؛ امیرکیبری (۱۳۸۵)؛ لائورا، لوین، هات (۲۰۰۷)؛ اختری (۱۳۷۳)؛ استونر، فریمن (۱۳۷۵)؛ رضاییان (۱۳۸۷)؛ آر، فریمن، گیلبرت (۱۳۷۹)؛ زیانوگنک، کویبجی (۲۰۱۱)؛ تسلیمی (۱۳۷۸)؛ دراگر، مارچیلو (۱۳۸۶)؛ حمیدی زاده (۱۳۸۷)؛ گریفین (۱۳۸۵)؛ میوری (۲۰۰۲)؛ جعفری، فروتنی (۱۳۸۴)؛ رُزنس (۲۰۰۹)؛ عباس پور (۱۳۸۲)؛ سیتروئن (۲۰۱۱)؛ کرد رستمی، اشکنانی (۱۳۸۸)؛ قلی پور (۱۳۸۹)؛ مارتینت (۱۳۷۱)؛ رابینز (۱۳۷۶)؛ لاوسن، شن (۱۳۸۱)؛ گودرزی (۱۳۸۹)؛ کریتنر، کینیکی (۱۳۸۴)؛ ذفت (۱۳۷۶)؛ نیکولز (۲۰۰۵)؛ قبادی (۱۳۸۱)؛ هیگس، گولت (۱۳۸۴)؛ سائق، آنتونی (۲۰۰۴)؛ نبوی (۱۳۸۵)؛ احمدی (۱۳۸۳)؛ بتیس (۲۰۱۰)؛ جاسبی (۱۳۸۰)؛ کابریزیزو (۲۰۱۱)؛ نوروزی فرسنگی (۱۳۸۴)؛ چاپمن (۱۳۸۱)؛ کان بوی (۲۰۱۰)؛ سرمدی (۱۳۸۱)؛ علی‌آبادی (۱۳۷۷)؛ اولسن، بائو (۲۰۰۷)؛ حسینی (۱۳۸۷)؛ حاضر (۱۳۷۷)؛ دسلر (۱۳۶۶)؛ الوانی (۱۳۸۶)؛ باقریان و دیگران (۱۳۸۰)؛ کریم زاده (۱۳۷۹)؛ کلمن (۱۳۸۵)؛ اعرابی (۱۳۸۵)؛ سعادت (۱۳۷۲).</p>	تصمیم‌گیرنده
<p>تگوانوان (۲۰۱۱)؛ ذفت (۱۳۷۶)؛ کانل (۲۰۰۳)؛ جعفری، فروتنی (۱۳۸۴)؛ سائق، آنتونی (۲۰۰۴)؛ گودرزی (۱۳۸۹)؛ کان بوی (۲۰۱۰)؛ رضاییان (۱۳۸۷)؛ رابینز (۱۳۷۶)؛ عباس پور (۱۳۸۲)؛ چرماک (۲۰۰۴)؛ استیسی (۱۳۸۱)؛ قلی پور (۱۳۸۹)؛ هی، هوانگ (۲۰۰۸)؛ باقریان و دیگران (۱۳۸۰)؛ لائورا، لوین، هات (۲۰۰۷)؛ لوتانز (۱۳۷۴)؛ هیگس، گولت (۱۳۸۴)؛ چگینی (۱۳۸۴)؛ ونوس، پرچ (۱۳۸۹)؛ تسلیمی (۱۳۷۸)؛ میوری (۲۰۰۲)؛ امیرکیبری (۱۳۸۵)؛ زیانوگنک، کویبجی (۲۰۱۱)؛ شیرودی (۱۳۸۵)؛ نیکولز (۲۰۰۵)؛ الوانی، دانایی فرد (۱۳۸۰)؛ ریکاردو (۲۰۱۱)؛ دنهاوت (۱۳۸۰)؛ رُزنس (۲۰۰۹)؛ رابینز، سنزو؛ (۱۳۸۶)؛ سآتی (۲۰۰۷)؛ کرد رستمی، اشکنانی (۱۳۸۸)؛ لاوسن، شن (۱۳۸۱)؛ الوانی (۱۳۸۶)؛ مارتینت (۱۳۷۱)؛ کریتنر، کینیکی (۱۳۸۴)؛ صادق پور (۱۳۸۲)؛ سعادت (۱۳۷۲).</p>	محیط تصمیم‌گیری

منابع حمایت‌کننده	بُعد
ریکاردو (۲۰۱۱)؛ سیتروئن (۲۰۱۱)؛ آر، فریمن، گیلبرت (۱۳۷۹)؛ گینکل، بنیس برگ (۲۰۱۲)؛ لاوسن، شن (۱۳۸۱)؛ حاضر (۱۳۷۷)؛ هال (۱۳۸۳)؛ گریفین (۱۳۸۵)؛ نایگرو (۱۳۸۱)؛ رضاییان (۱۳۷۱)؛ سایمون (۱۳۷۱)؛ کانل (۲۰۰۳)؛ جونز (۱۳۸۷)؛ صادق پور (۱۳۸۳)؛ فربودی (۱۳۷۹)؛ کرد رستمی، اشکنانی (۱۳۸۸)؛ گودرزی (۱۳۸۹)؛ تسلیمی (۱۳۷۸)؛ ماروسکا (۱۳۸۳)؛ استونر، فریمن (۱۳۷۵)؛ لوتانز (۱۳۷۴)؛ ذفت (۱۳۷۶)؛ جعفری، فروتنی (۱۳۸۴)؛ باقریان و دیگران (۱۳۸۰)؛ رابینسون (۱۳۷۷)؛ ی (۲۰۰۷)؛ سرمدی (۱۳۸۱)؛ ذفت (۱۳۷۶)؛ رابینز (۱۳۷۶)؛ موناهان (۲۰۰۰)؛ عباس پور (۱۳۸۲)؛ نبوی (۱۳۸۵)؛ علی آبادی (۱۳۷۷)؛ راسل (۲۰۰۹)؛ نیکو اقبال (۱۳۸۹)؛ سائق، آنتونی (۲۰۰۴)؛ فروزنده، دهکردی (۱۳۸۶)؛ مایکل، جورج (۲۰۰۹)؛ کریتنر، کینیکی (۱۳۸۴)؛ نگواندوان (۲۰۱۱)؛ رابینز، سنزو؛ (۱۳۸۶)؛ ذو، ضیاء (۲۰۱۲)؛ قبادی (۱۳۸۱)؛ بتیس (۲۰۱۰)؛ قلی پور (۱۳۸۹)؛ مارتینت (۱۳۷۱)؛ هیگس، گولت (۱۳۸۴)؛ سعادت (۱۳۷۲)؛ میوری (۲۰۰۲)؛ حسینی (۱۳۸۷).	ظرفیت و توان تصمیم‌گیری
یانگ (۲۰۱۰)؛ رضاییان (۱۳۷۱)؛ رابینز، سنزو (۱۳۸۶)؛ موناهان (۲۰۰۰)؛ الوانی (۱۳۸۶)؛ لوتانز (۱۳۷۴)؛ اعرابی (۱۳۸۵)؛ هال (۱۳۸۳)؛ میوری (۲۰۰۲)؛ حمیدی زاده (۱۳۸۷)؛ نیکو اقبال (۱۳۸۹)؛ باقریان و دیگران (۱۳۸۰)؛ لاوسن، شن (۱۳۸۱)؛ کانل (۲۰۰۳)؛ عباس پور (۱۳۸۲)؛ ذفت (۱۳۷۶)؛ ی (۲۰۰۸)؛ حاضر (۱۳۷۷)؛ گودرزی (۱۳۸۹)؛ سیتروئن (۲۰۱۱)؛ گیوریان، ربیعی (۱۳۸۱)؛ موناهان (۲۰۰۰)؛ آر، فریمن، گیلبرت (۱۳۷۹)؛ گریفین (۱۳۸۵)؛ رابینز (۱۳۷۶)؛ تسلیمی (۱۳۷۸)؛ قلی پور (۱۳۸۹)؛ استونر، فریمن (۱۳۷۵)؛ فروزنده، دهکردی (۱۳۸۶)؛ خورشیدی (۱۳۷۴)؛ علاقه بند (۱۳۷۶)؛ نجف بیگی (۱۳۷۹)؛ دیسلر (۱۳۶۶)؛ نیکولز (۲۰۰۵)؛ جعفری، فروتنی (۱۳۸۴)؛ پرز، کابریزیزو (۲۰۱۱)؛ الوانی (۱۳۸۶)؛ کرد رستمی، اشکنانی (۱۳۸۸)؛ ماروسکا (۱۳۸۳)؛ دهنارت (۱۳۸۰)؛ ایکاف (۱۳۸۴)؛ هال (۱۳۸۳)؛ دلشاد تهرانی (۱۳۸۷)؛ مارتینت (۱۳۷۱)؛ سرمدی (۱۳۸۱)؛ هیگس، گولت (۱۳۸۴)؛ علی آبادی (۱۳۷۷)؛ دراگر، مارچیلو (۱۳۸۶)؛ نبوی (۱۳۷۲).	ماهیت تصمیم‌گیری
راسل (۲۰۰۹)؛ دهنارت (۱۳۸۰)؛ قلی پور (۱۳۸۹)؛ کریتنر، کینیکی (۱۳۸۴)؛ آر، فریمن، گیلبرت (۱۳۷۹)؛ استونر، فریمن (۱۳۷۵)؛ موناهان (۲۰۰۰)؛ عباس پور (۱۳۸۲)؛ گریفین (۱۳۸۵)؛ میوری (۲۰۰۲)؛ تسلیمی (۱۳۷۸)؛ نیکولز (۲۰۰۵)؛ نایگرو (۱۳۸۱)؛ ذفت (۱۳۷۶)؛ میتزبرگ (۱۳۷۱)؛ رابینز، سنزو (۱۳۸۶)؛ رضاییان (۱۳۸۷)؛ خاکی (۱۳۷۳)؛ سیتروئن (۲۰۱۱)؛ حاضر (۱۳۷۷)؛ الوانی (۱۳۸۶)؛ کابریزیزو (۲۰۱۱)؛ گودرزی (۱۳۸۹)؛ چاپمن (۱۳۸۱)؛ رابینز (۱۳۷۶)؛ نجف بیگی (۱۳۷۹)؛ حمیدی زاده (۱۳۸۷)؛ لوتانز (۱۳۷۴)؛ ی (۲۰۰۸)؛ باقریان و دیگران (۱۳۸۰)؛ کرد رستمی، اشکنانی (۱۳۸۸)؛ کانل (۲۰۰۳)؛ گیوریان، ربیعی (۱۳۸۱)؛ ماروسکا (۱۳۸۳)؛ هیگس، گولت (۱۳۸۴)؛ دراگر، مارچیلو (۱۳۸۶)؛ هال (۱۳۸۳)؛ جعفری، فروتنی (۱۳۸۴)؛ مورگان (۱۳۸۳)؛ اوکسن، بائو (۲۰۰۷)؛ سعادت (۱۳۷۲).	فرآیند تصمیم‌گیری

نتایج تحقیق و پاسخ به سؤالات

آنچه در این تحقیق مورد توجه است، طراحی و تبیین الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس می‌باشد که در قالب یک سؤال اصلی و چهار سؤال فرعی مطرح گردیدند و به شرح ذیل پاسخ داده شدند:

نتایج تحقیق مربوط به سؤال اصلی تحقیق:

«الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس چگونه بوده است؟»

به‌منظور پاسخ‌گویی به این سؤال پژوهش، با استفاده از تحلیل یافته‌های تحقیق، بر اساس تحلیل عاملی تأییدی نمودار الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس طراحی و بر اساس معیارهای اعتباری به تأیید رسید.

یافته‌های پژوهش در پاسخ به سؤال اصلی تحقیق، گویای آن است که الگوی مورد نظر دارای ۵ بُعد تصمیم‌گیرنده (فرماندهان سپاه)؛ محیط تصمیم‌گیری؛ ظرفیت و توان تصمیم‌گیری؛ ماهیت تصمیم؛ فرآیند تصمیم‌گیری است.

بر این اساس، متغیرهای الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس، به ترتیب اهمیت و سهم‌شان در سنجش این الگو عبارتند از ظرفیت و توان تصمیم‌گیری، فرآیند تصمیم‌گیری، تصمیم‌گیرندگان، ماهیت تصمیم‌گیری و محیط تصمیم‌گیری.

همان‌طور که در نتایج الگوی اندازه‌گیری نشان داده شد، روابط بین متغیرها و عوامل، قوی می‌باشند. بدین معنا که متغیرها در سنجش عوامل مربوط، دارای قابلیت اطمینان و اعتبار دورنی مناسبی هستند.

در ضمن سهم بیش‌تر هر متغیر در سنجش عامل مربوط بیانگر آن است که ارتباطات نظری پیشنهادشده، به واقعیت نزدیک‌تر است و این متغیرها دارای نقش کلیدی در سنجش عوامل مربوط می‌باشند.

بر این اساس، می‌توان اذعان داشت که داده‌های جمع‌آوری شده از محیط نمونه‌گیری با این موضوع که این متغیرها عوامل مربوط را می‌سنجند، نیکویی برازش دارد.

بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که الگوی طراحی شده، سازگار با ویژگی‌های تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس بوده و الگوی قابل اتکایی برای اجرا خواهد بود. نمودار شماره‌ی ۳ الگوی نهایی را نشان می‌دهد.

ملاحظات اساسی الگو:

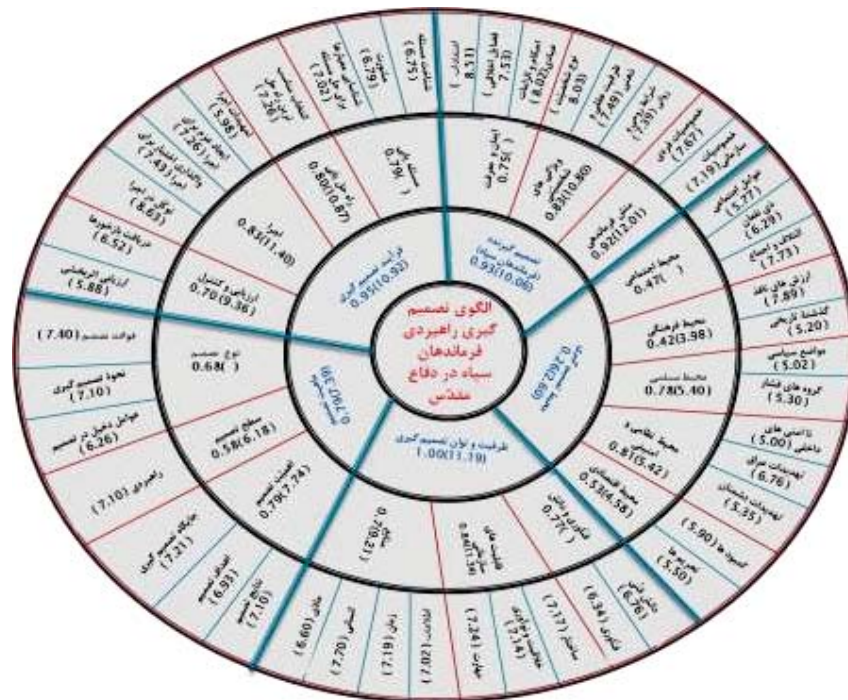
ملاحظات‌ی که در تبیین ابعاد، ویژگی‌ها و شاخص‌های الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس مدنظر بودند، عبارتند از:

- ۱) توجه به مبانی دینی و ارزش‌های اسلامی و انقلابی منبعث از اسلام ناب‌محمدی^(ص) و فرهنگ علوی و عاشورایی؛
- ۲) توجه به تدابیر و فرامین حضرت امام^(ره) در مورد تصمیم‌گیری در دفاع مقدس؛
- ۳) تمرکز بر جهت‌گیری‌های اصلی سپاه در دفاع مقدس؛
- ۴) توجه به شرایط محیطی دوران دفاع مقدس؛
- ۵) نیک‌آموزی از تجربیات دیگران و استفاده‌ی مناسب از ذخایر علمی و تحقیقی جهان در حوزه‌ی تصمیم‌گیری راهبردی؛
- ۶) توجه به عوامل مربوط به فرهنگ ملی؛
- ۷) توجه به مقتضیات سازمان‌های نظامی به‌ویژه سپاه؛
- ۸) توجه به عامل انسان به‌عنوان منبع بالقوه در سازمان و نقش آن در تصمیم‌گیری در عرصه‌ی دفاع مقدس که انسان‌محوری در رزم و نبرد، اصل و اساس آن بوده است که نکته‌ی کانونی محسوب می‌گردد؛
- ۹) تکیه بر اخلاق و ارزش‌های اخلاقی که در دفاع مقدس منشأ تصمیم‌های صحیح، معقول، منطقی و عادلانه‌ی فرماندهان سپاه بوده است.

نتایج تحقیق مربوط به سؤال اول تحقیق:

«الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس متشکل از چه متغیرهایی (مفهوم، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها) بوده است؟»

بر اساس پالایش داده‌ها در فصل چهارم، ۱۴ گویه از بین ۱۶۷ گویهی الگوی مفهومی حذف گردید و ۱۵۳ گویهی باقی‌مانده مورد قبول قرار گرفت. بر اساس تأیید روایی محتوایی که از سطوح مفهوم، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها انجام گرفت، می‌توان طبق نمودار زیر این سطوح را مشاهده نمود. یعنی بر اساس الگوی پیش‌بینی شده‌ی تحقیق، تمامی سطوح آن مورد پذیرش قرار گرفتند.



نمودار شماره ۳ - الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس

توضیح ۱: برای مقادیر ارائه‌شده در الگوی مفهومی، مقدار بیرون پراتنز بار عاملی ابعاد یا مؤلفه‌ها را بیان می‌کند و مقدار داخل پراتنز مربوط به مقدار آماره یا T (تی استیودنت) هر بُعد یا مؤلفه را نشان می‌دهد. هر اندازه مقادیر بار عاملی و T بیش‌تر باشد، نشان‌دهنده‌ی میزان اهمیت آن بُعد یا مؤلفه در آن سطح می‌باشد.

توضیح ۲: مقادیر داخل پراتنز برای مقادیر شاخص، میانگین به‌دست آمده از نظرهای پرسش‌نامه می‌باشد.

نتایج تحقیق مربوط به سؤال دوم تحقیق:

«آیا بین متغیرهای الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس رابطه وجود دارد؟»

بر اساس تجزیه و تحلیل داده‌های پرسش‌نامه و یکپارچگی‌ای که روی آنها صورت گرفته است؛ روابط بین داده‌ها از دو طریق قابل بررسی می‌باشند. در روش اول که از روش ضریب همبستگی روابط بین ابعاد مورد بررسی قرار گرفت و نتایج زیر به‌دست آمد:

در این روش که از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد، روابط بین تمامی ابعاد، دو به دو و به‌طور مجزا مورد تحلیل قرار گرفت و روابط بین ابعاد، با توجه به مقادیر $Sig < 0.05$ بیانگر پذیرش تمامی روابط خطی ابعاد با یکدیگر است.

در روش دوم که تحلیل عاملی تأییدی مورد استفاده قرار گرفت؛ در نتایج الگوی ساختاری، روابط بین ابعاد به دلیل عدم پیش‌بینی روابط بین ابعاد رابطه‌ای مشاهده نگردید؛ اما در نتایج به‌دست آمده در الگوی اندازه‌گیری، تمامی روابط بین ابعاد مورد تأیید قرار گرفتند.

نتایج تحقیق مربوط به سؤال سوم تحقیق:

«در صورت وجود رابطه بین متغیرهای الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس، چه رابطه‌ی (مستقیم/ غیرمستقیم و مثبت/ منفی) وجود دارد؟»

بر اساس آنچه در سؤال قبل به آن اشاره شد، از دو روش میزان روابط بین ابعاد با هم و مؤلفه‌ها با هم مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج میزان و نوع ارتباط آنها به شرح ذیل می‌باشد:

الف) روش ضریب همبستگی پیرسون:

- ضریب همبستگی عوامل تصمیم‌گیرنده (فرماندهان سپاه) و محیط تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۱۸ و رابطه‌ی مستقیمی دارند؛
- ضریب همبستگی عوامل تصمیم‌گیرنده (فرماندهان سپاه) و ظرفیت و توان تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۶۶ و رابطه‌ی مستقیمی دارند؛
- ضریب همبستگی عوامل تصمیم‌گیرنده (فرماندهان سپاه) و ماهیت تصمیم به یکدیگر به میزان ۰.۵۱ و رابطه‌ی مستقیمی دارند؛
- ضریب همبستگی عوامل فرآیند تصمیم و محیط تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۲۶ و رابطه‌ی مستقیمی دارند؛
- ضریب همبستگی عوامل فرآیند تصمیم‌گیری و ظرفیت و توان تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۶۷ و رابطه‌ی مستقیمی دارند؛
- ضریب همبستگی عوامل فرآیند تصمیم‌گیری و ماهیت تصمیم به یکدیگر به میزان ۰.۵۴ و رابطه‌ی مستقیمی دارند؛
- ضریب همبستگی عوامل محیط تصمیم‌گیری و ظرفیت و توان تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۳۶ و رابطه‌ی مستقیمی دارند؛
- ضریب همبستگی عوامل محیط تصمیم‌گیری و ماهیت تصمیم به یکدیگر به میزان ۰.۴۲ و رابطه‌ی مستقیمی دارند؛
- ضریب همبستگی عوامل ظرفیت و توان تصمیم‌گیری و ماهیت تصمیم به یکدیگر به میزان ۰.۶۳ و رابطه‌ی مستقیمی دارند.

ب) روش بار عاملی الگوی اندازه‌گیری:

- عوامل تصمیم‌گیرنده (فرماندهان سپاه) و فرآیند تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۸۸ تأثیر مثبت دارند؛
 - عوامل تصمیم‌گیرنده (فرماندهان سپاه) و محیط تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۲۴ تأثیر مثبت دارند؛
 - عوامل تصمیم‌گیرنده (فرماندهان سپاه) و ظرفیت و توان تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۹۳ تأثیر مثبت دارند؛
 - عوامل تصمیم‌گیرنده (فرماندهان سپاه) و ماهیت تصمیم به یکدیگر به میزان ۰.۷۴ تأثیر مثبت دارند؛
 - عوامل فرآیند تصمیم و محیط تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۲۴ تأثیر مثبت دارند؛
 - عوامل فرآیند تصمیم‌گیری و ظرفیت و توان تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۹۵ تأثیر مثبت دارند؛
 - عوامل فرآیند تصمیم‌گیری و ماهیت تصمیم به یکدیگر به میزان ۰.۷۶ تأثیر مثبت دارند؛
 - عوامل محیط تصمیم‌گیری و ظرفیت و توان تصمیم‌گیری به یکدیگر به میزان ۰.۲۶ تأثیر مثبت دارند؛
 - عوامل محیط تصمیم‌گیری و ماهیت تصمیم به یکدیگر به میزان ۰.۲۰ تأثیر مثبت دارند؛
 - عوامل ظرفیت و توان تصمیم‌گیری و ماهیت تصمیم به یکدیگر به میزان ۰.۸۰ تأثیر مثبت دارند.
- با توجه به مقادیر به‌دست آمده در آزمون همبستگی پیرسون و مدل مفهومی تحلیل عاملی می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که اولاً روابط متقابل استخراج‌شده بین ابعاد در دو مورد مذکور همدیگر را مورد تأیید قرار می‌دهند. یعنی وجود روابط خطی تأییدشده بین ابعاد در آزمون همبستگی پیرسون با نتایج استخراج‌شده در الگوی مفهومی یکی می‌باشد؛ ثانیاً مقادیر به‌دست آمده در دو روش مذکور به یک نسبت با هم برابرند.

نتایج تحقیق مربوط به سؤال چهارم تحقیق:

«سهم هر متغیر در الگوی طراحی شده چقدر است؟»

نتایج الگوی اندازه‌گیری نشان می‌دهد که تمامی فرضیه‌های این الگو تأیید می‌شوند؛ هر کدام از متغیرها به‌طور معناداری عوامل مربوط را می‌سنجند. در نتیجه، بر اساس الگوی

مفهومی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه، سهم هر یک از ابعاد با مفهوم و هر یک از مؤلفه‌ها با ابعاد به تفکیک و با اطمینان ۹۹٪ در نمودار شماره ۳ درج گردیده‌اند.

بر این اساس، ابعاد الگوی تصمیم‌گیری فرماندهان در دفاع مقدس به ترتیب اهمیت و سهمشان در سنجش این الگو عبارتند از ظرفیت و توان تصمیم‌گیری، فرآیند تصمیم‌گیری، تصمیم‌گیرنده، ماهیت تصمیم‌گیری و محیط تصمیم‌گیری.

همان‌طور که نتایج الگوی اندازه‌گیری نشان می‌دهد، روابط بین متغیرها و عوامل قوی می‌باشد. بدین معنا که متغیرها در سنجش عوامل مربوط دارای قابلیت اطمینان و اعتبار دورنی مناسبی می‌باشند. ضمناً سهم بیش‌تر هر متغیر در سنجش عامل مربوط بیانگر آن است که ارتباطات نظری پیشنهادشده، به واقعیت نزدیک‌تر است و این متغیرها دارای نقش کلیدی در سنجش عوامل مربوط می‌باشند. بر این اساس، می‌توان ادعان داشت که داده‌های جمع‌آوری‌شده از محیط نمونه‌گیری با این موضوع که این متغیرها عوامل مربوط را می‌سنجند، نیکویی برازش دارند.

جدول شماره ۶ - اولویت‌های تحقیق

مفهوم	بُعد	مؤلفه	شاخص
طراحی و تبیین الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس	تصمیم‌گیرنده	✓عنش ✓فرماندهی	✓شاخص اعتقادات مؤلفه ایمان و معرفت ✓شاخص نوع شخصیت مؤلفه ویژگی‌های شخصیتی ✓شاخص خصوصیات فردی مؤلفه منش فرماندهی
	محیط تصمیم‌گیری	✓محیط نظامی ✓و امنیتی	✓شاخص اتلاف و اجماع مؤلفه محیط اجتماعی ✓شاخص ارزش‌های ناقد مؤلفه محیط فرهنگی ✓شاخص گروه‌های فشار مؤلفه محیط سیاسی ✓شاخص بهدبدات عراق مؤلفه محیط نظامی و امنیتی ✓شاخص گسبوند های مؤلفه محیط اقتصادی
	✓ظرفیت و توان تصمیم‌گیری	✓قابلیت‌های سازمانی	✓شاخص دانش فنی مؤلفه فناوری و دانش ✓شاخص مهارت مؤلفه قابلیت‌های سازمانی ✓شاخص سرمایه انسانی مؤلفه منابع
	ماهیت تصمیم	✓اهمیت تصمیم	✓شاخص قواعد تصمیم مؤلفه نوع تصمیم ✓شاخص راهبردی مؤلفه سطح تصمیم ✓شاخص جایگاه تصمیم‌گیری مؤلفه اهمیت
	فرآیند تصمیم‌گیری	✓اجرا	✓شاخص شناسایی معیارها برای حل مسئله مؤلفه مسئله‌یابی ✓شاخص انتخاب مناسب‌ترین راه حل مؤلفه راه‌حل‌یابی ✓شاخص بوتکل در اجرای مؤلفه اجرا ✓شاخص دریافت بازخورهای مؤلفه ارزیابی و کنترل

با توجه به سؤالات فوق، در این تحقیق نکات ذیل به‌دست آمده است:

- (۱) به سؤالات تحقیق پاسخ داده شد؛
- (۲) جوهر تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دوران دفاع مقدس، مبتنی بر عقلانیت توحیدی و قدسی به‌جای عقلانیت ابزاری بوده است؛
- (۳) تکلیف‌گرایی تصمیم‌گیرندگان، از جمله مهم‌ترین و بارزترین جلوه‌های فرماندهی و مدیریت در هشت سال دفاع مقدس بوده است؛
- (۴) اِشراف بر محیط (داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی) به‌منظور تصمیم‌گیری آگاهانه، یکی دیگر از امتیازهای فرماندهان سپاه در دفاع مقدس بوده است؛
- (۵) مشورت در تصمیم‌سازی‌ها یکی از اقدامات ضروری و بسیار پسندیده‌ای بود که فرماندهان سپاه بر آن تأکید داشتند؛
- (۶) توکل بر خدا، نکته‌ی بارز و وجه ممیزه‌ی اصلی این الگو بوده است که پس از مهیا کردن اسباب طبیعی و مادی، موجب قوت و نیرومندی اراده‌ها می‌شود؛
- (۷) عبارات و مفاهیم فرآیندگونه‌ی مندرج در آیه‌ی ۱۵۹ سوره‌ی مبارکه‌ی آل‌عمران قابل توجه و رعایت توسط فرماندهان سپاه در کلیه‌ی تصمیم‌گیری‌های دوران دفاع مقدس بوده است؛
- (۸) اهمیت انسان، به‌عنوان عامل تصمیم‌گیرنده در شرایط بحرانی و جنگ به‌حدی است که امکانات محیط‌های مجازی و سایبری و فناوری‌های الکترونیکی از جمله ربات‌ها نمی‌توانند جایگزین آن شوند؛
- (۹) مجموعه‌ی مباحث مربوط نشان می‌دهد که تصمیمات راهبردی فرماندهان سپاه در دوران دفاع مقدس، یک سطح فراتئوریک در ورای نظریه‌ها و الگوهای رایج موجود و متکی بر آموزه‌های وحیانی بوده است.

بحث:

تصمیم‌گیری، نوعی کنش ذهن، عقل و فطرت انسان است که با بهره‌گیری از عوامل بیرونی به عینیت و اجرا در می‌آید. غالباً نقطه‌ی آغاز تصمیم، معرفت‌شناسی، جهان‌بینی و شناخت فرد یا

افراد تصمیم‌گیرنده است و مهم‌ترین شناخت، شناخت منظر و دیدگاهی است که تصمیم‌گیرنده، یا تصمیم‌گیرندگان از آن زاویه به هستی، انسان و روش‌های انجام امور نگاه می‌کنند.

همین عامل که در حقیقت مفروضات پایه‌ای حاکم بر اندیشه و تفکر تصمیم‌گیران و نظریه‌پردازان نظریه‌های تصمیم‌گیری را شکل می‌دهد، موجب تنوع دیدگاه‌ها و نظریه‌ها در این باره می‌گردد.

الگوهای موجود، هر کدام دارای نقاط کانونی مختلفی هستند که حول محور آنها، الگوهای تصمیم‌گیری شکل گرفته‌اند. مواردی چون اطلاعات، محیط، فرآیند، تصمیم‌گیرنده، قدرت سیاسی، فرهنگ و ایدئولوژی، معیارهای اخلاقی، موضوع و کیفیت تصمیم، از جمله نقاط کانونی مدل‌های تصمیم‌گیری هستند.

اگرچه همه‌ی الگوها به سهم خودشان ارزش‌افزا می‌باشند؛ با این حال، دلایلی که موجب شد تا در تحقیق حاضر الگویی به‌طور کامل به‌عنوان الگوی «تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس» مورد تأیید و استفاده قرار نگیرد؛ به علت ضعف‌هایی است که برخی از آنها عبارتند از:

- ۱) همه‌ی الگوهای رایج، راه‌حل‌های محلی و به فراخور محیط شامل خود بوده و نمی‌توانند نسخه‌ای عمومی برای زمان‌ها و مکان‌های مختلف باشند؛
- ۲) هر یک از الگوها به یک یا چند بُعد تصمیم‌گیری توجه نموده و از جامعیت و شمولیت برخوردار نمی‌باشند. فرض الگوهای موجود، برخی «تصمیم‌گیرنده‌محور»، تعدادی «فرآیند‌محور»، بعضی «محیط‌محور»، گروهی «مسأله‌محور»، دسته‌ای «اطلاعات‌محور» و... می‌باشند؛
- ۳) غیر از چند الگو، بقیه‌ی الگوها در حوزه‌ی سازمانی تبیین شده‌اند و کارایی در عرصه‌های گسترده‌ای مانند بحران‌های کلان و جنگ را ندارند؛
- ۴) به اصول اعتقادی و ارزشی و معیارهای اخلاقی در اکثر الگوها توجه چندانی نشده است؛
- ۵) در الگوها به جای تکیه بر عقلانیت قدسی و توحیدی، بر عقلانیت ابزاری تکیه شده است؛

جدول شماره‌ی ۷ - ارزش‌های بنیادین مؤثر بر تصمیم‌گیری‌های فرماندهان سپاه در دفاع مقدس

خدا محوری	معنویت اقرایی	ایمان و معرفت	شهادت (دلت ناپذیری)	شهادت عتبات الله (دلت ناپذیری)	مجاهد فی سبیل الله	ایثار و فداکاری	بصیرت	عبودیت و عمل صالح	سختی نظم
شهادت طلبی	آرامن خواهی	اخلاص در نیت و عمل	پیشگامی در صحه عمل	توجه و اتناج	شربت و حمت	جهاد و جهادی و عبادت	حق طلبی	باوری	بهاد
اعتماد به نفس	گرامت انسانی	سایسته سالاری	رشد ذهنی، فکری و شخصیتی	مسئولیت پذیری (کمرسته و با به کار)	تصمیم جمعی	اصالت و نجات خدایاری	ولایت مداری	اخلاقی محوری	
انفالی گری	منوریت	و ما ریت از ریت و لکن الله رمی (تو!)	اینگار عمل	کم نمونه و برعونه	فرهنگ «پاییده» به جای «بروید»	خستگی ناپذیری	کارآمدی	رعایت احکام الهی	
خلافت و نوآوری	جلیکی و بالایی	تواضع و فروتنی	احترام به نیروهای تحت امر	توسل به اهل بیت (ع)	عدالت طلبی	نظم و انضباط دینی	گشاده رویی	روحیه	
خودارزایی	جزء به سببه کل	تکلیف گزایی	دانش اقرایی	اعتماد اقرایی	خطر پذیری	استقامت و پایداری (میزان کبر سرارت)	تقوا و پرهیزگاری	استکیار سختی	
روحیه پهلوانی	سادگی و سادگی سستی	قدرت رهبری و فرماندهی	دشمن شناسی	این بست شکنی و قاطعت (اگر نند، نازد)	مردمی	صداقت و راست گویی	فرصت شناسی	صبر و بردباری	

- (۶) در بیش‌تر الگوها، اتکای بیش از حد به قدرت ذهنی و توان فردی تصمیم‌گیرندگان و ضعف توجه به احساسات و عواطف، عوامل نامحسوس و فراعقلایی دخیل در تصمیم‌گیری‌ها مشاهده می‌شود؛
- (۷) بر خلاف آنچه در بیش‌تر الگوهای رایج محسوس است؛ همه‌ی عوامل دخیل در تصمیم‌گیری‌ها سنجه‌پذیر نبوده و نمی‌توان به آنها فقط به‌عنوان عواملی کمی توجه نمود؛
- (۸) در الگوها به مرئوسان و مجریان تصمیم‌ها در تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها توجه چندانی نشده است؛
- (۹) در الگوهای رایج موجود به «نتیجه‌محوری» به‌جای «تکلیف‌محوری» تکیه شده است؛
- (۱۰) با اطمینان کامل می‌توان اذعان داشت که هیچ‌یک از الگوهای رایج موجود در جهان ظرفیت، حالات روحانی فرماندهان دفاع مقدس و ایمان و عبودیت آنها، معنویت حاکم بر جبهه‌های نبرد، شور و حال الهی رزمندگان اسلام و شهدای والامقام آن را نخواهند داشت.
- (۱۱) با توجه به الگوی حاصل از تحقیق می‌توان اذعان داشت که این الگو از اختصاصاتی منحصر به فرد نسبت به الگوهای رایج در عرصه‌ی تصمیم‌گیری برخوردار است که در جدول شماره‌ی ۸ به آنها اشاره گردیده است.

جدول شماره ۸ - جدول اختصاصات الگوی تحقیق نسبت به سایر الگوها

نوع	مؤلفه	تشخیص	گویه	
تصمیم‌گیرنده	ایمان و معرفت	اعتقادات	خداپاوری و عبودیت نبوت و وحی صحیحی ولایت‌مداری (نولی و نبوی) عدالت‌طلبی معاذپاوری سجده صدر	
		فضایل اخلاقی	اخلاقی در نیت و عمل نواضع و فروتنی ساده‌زیستی خودارزایی حفظ بیت‌المال عدم شرور حاصل از موفقیت در جهات نبرد	
		احکام و الزامات عبادی	انجام واجبات و ترک محرمات آسی یا قرآن آسی یا نماز (اول وقت، جنابت و نماز شب) آسی یا دعا و توسل (دعای کمیل، زیارت عاشورا و ...)	
	ویژگی‌های شخصیتی	نوع شخصیت	اعتماد به نفس (عزت نفس) ایثار و فداکاری شهادت‌طلبی خشکی‌نابذیری وجدان‌کاری ریسک‌پذیری انعطاف‌پذیری	
		طرفیت عقلی و ذهنی	بصیرت‌گیری مبتنی بر عقلانیت توحیدی نگاه بر فرماندهی مبتنی بر جنگ‌های صدر اسلام (به‌ویژه نبردهای علوی و عاشورایی) بادگیری در حسن عمل	
	فرماندهی	مشخصات فردی	شرایط روحی و روانی	آرامش روحی (بدون اضطراب و دست‌انگیزی)
			خصوصیات فردی	تکلیف‌گرایی مسئولیت‌پذیری دقت در تطبیق تصمیم‌ها با ارزش‌ها پسندگامی در سادین نبرد (حضور در صف اول میدان کارزار) قاطعیت در رزم با پایان جنگ بصیرت ذهنی (جریان شناسی، دوست شناسی و دشمن شناسی) حضور دائم و فعال در یگان‌ها فرماندهی بر دل‌ها
		مشخصات سازمانی	سندان دادن به نیروهای تحت امر حفظ جان رزمندگان اسلام بهره‌گیری از روش‌های شهیدی - اکتشافی مهارت انسانی (توانایی ایجاد انگیزه در افراد)	
		مسئله‌یایی	مشورت	مشورت با نیروهای تحت امر در فرآیند تصمیم‌گیری
	محیط تصمیم‌گیری	اجرا	تصهیدات اجرا	نوجده و افتخار بحریان تصمیم (اعم از ساقوی، هم سطح یا تحت امر)
توکل در اجرا			توکل بر قدرت لا یرال الهی برای اجرای تصمیم	
محیط اجتماعی		ذی‌نفعان	حضرت امام رزمندگان اسلام	
		اتلاف و اجماع	اجماع فرماندهان و رزمندگان اسلام اجماع سپاه با مردم و حمایت‌های مردمی	
محیط نظامی امنیتی		تهدیدات دشمنان	تهدیدهای نظامی دشمنان به ویژه آمریکا و عرب	
محیط اقتصادی	کمبودها	کمبود تجهیزات و امکانات دفاعی و رزمی		
	تحریم‌ها	تحریم‌های اقتصادی آمریکا و همپیمانان غربی‌اش		

پیشنادهای پژوهشی

از آنجا که پیشنهادها و مسأله‌های هر تحقیقی از دل آن تحقیق بیرون می‌آیند؛ در تحقیق حاضر نیز با توجه به الگوی برازش‌شده‌ی نهایی که متکی بر ادبیات تحقیق اعم از دانش علمی تحقیق، ادبیات اسلامی و دفاع مقدس است و با تکیه بر روایی و پایایی و شاخص‌های سیستمی چندگانه‌ی برازش با محیط دفاع مقدس، پیشنهاد می‌گردند.

بنابراین، پیشنهادهای مقاله‌ی حاضر در دو بخش اجرایی و پژوهش‌های آینده‌ی منبعث از تحقیق حاضر به شرح ذیل تدوین گردیده است:

پیشنادهای اجرایی نمودن الگوی تحقیق:

- ۱) به‌منظور نهادینه‌سازی الگوی تصمیم‌گیری‌های راهبردی در سپاه، ساز و کار یا دستورالعملی تهیه شود؛
- ۲) به‌منظور فرهنگ‌سازی تصمیم‌گیری راهبردی و تغییر و همسان‌سازی نگرش فرماندهان، مدیران و کارشناسان سپاه، سلسله کارگاه‌های آموزشی، همایش‌ها و نشست‌هایی در سطح فرماندهان و مسئولان عالی‌رتبه‌ی سپاه برگزار شود؛
- ۳) تهیه و تدوین نقشه‌ی راه برای پیاده‌سازی فرهنگ تصمیم‌گیری فرماندهان سپاه در دوران دفاع مقدس؛
- ۴) به‌منظور آشنایی بیش‌تر فرماندهان، مسئولان و کارشناسان سپاه با مباحث علمی تصمیم‌گیری راهبردی، دوره‌های آموزش ضمن خدمت در سقف ۲۰ ساعت برگزار گردد؛
- ۵) وضع موجود تصمیم‌گیری راهبردی در سپاه، متناسب با الگوی طراحی‌شده، مورد بازنگری قرار گیرد؛
- ۶) به‌منظور ارتقای سرعت، صحت و دقت عمل، نرم‌افزار تصمیم‌گیری راهبردی طراحی شود؛
- ۷) توصیه می‌گردد محققان ارجمند، الگوی طراحی‌شده را گسترش داده و مورد آزمون علمی و میدانی قرار دهند تا ضمن غنای آن، به‌عنوان الگویی مناسب وارد ادبیات فرماندهی و مدیریتی سپاه شود؛

۸) برای کمک به فراهم نمودن امکان معرفی این الگو به‌عنوان الگویی مناسب در حوزه‌ی دفاع و امنیت و مبتنی بر آموزه‌های دینی، امکانات کافی جهت انتشار یافته‌ها در سطحی وسیع‌تر فراهم شود؛

۹) برای بهره‌برداری علمی و کاربردی از نتایج تحقیق، پیشنهاد می‌شود ضمن تدوین کتاب «نظام جامع تصمیم‌گیری راهبردی در دفاع مقدس» در دانشگاه‌ها و مؤسسات نظامی تدریس گردد؛

۱۰) رشته‌ی «مدیریت تصمیم‌گیری» در دانشگاه‌های کشور از جمله در دانشگاه جامع امام حسین^(ع) ایجاد شود؛

۱۱) تعمیم نتایج تحقیق به سایر سازمان‌ها و مؤسسات نظامی و غیرنظامی؛

۱۲) سامانه و بانک اطلاعات تصمیم‌گیری راهبردی راه‌اندازی شود.

پیشنادهایی برای پژوهش‌های آینده:

هر مطالعه و پژوهش علمی، ضمن پاسخ‌گویی به سؤالات و ابهامات اختصاصی تحقیق موردنظر، پرسش‌های متعدد دیگری را به همراه خواهد داشت.

بنابراین، علاوه بر پیشنهادها و پژوهشی‌ای که مبتنی بر نتایج و یافته‌های این تحقیق ارائه شد، پیشنهادها و دیگر منتج از تحقیق حاضر نیز به شرح ذیل برای تحقیقات در آینده به سازمان‌ها و پژوهش‌گران تقدیم می‌گردد تا موجبات توسعه‌ی دانش را در این بخش فراهم آورد:

۱) بر مبنای الگوی مذکور، مصادیق بارز تصمیم‌گیری‌های راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس مانند تصمیم‌گیری‌های راهبردی در عملیات‌های فتح‌المبین، بیت‌المقدس، والفجر ۸ و فتح فاو، مرصاد، مقابله با جنگ شهرها، مقابله با جنگ نفتکش‌ها، پذیرش قطعنامه‌ی ۵۹۸ شورای امنیت سازمان ملل و ... به‌صورت جزئی و تطبیقی مورد بررسی و مذاقه قرار گیرند؛

- ۲) طی طرح تحقیقاتی مجزا، فرآیند تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس، در قالب صرفاً مصاحبه‌ی با فرماندهان عالی جنگ، طراحی و تبیین شود و ضمن تطبیق با الگوی حاضر، آن را ارتقا دهند؛
- ۳) در قالب طرحی مجزا، متغیرهای حاصل از این تحقیق که در الگوی طراحی شده، لحاظ شده‌اند؛ مورد مطالعه‌ی عمیق پژوهشی قرار گیرند و ابعاد هر یک از آنها تشریح و تفسیر گردند؛
- ۴) رساله‌ها، پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی به‌ویژه مقطع تحصیلات تکمیلی، با هدف شناسایی و کشف عرصه‌های تحقیق تصمیم‌گیری راهبردی و گسترش آن در نیروهای مسلح به‌ویژه سپاه جهت‌دهی شوند؛
- ۵) طراحی و تبیین الگوی تصمیم‌گیری عملیاتی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس؛
- ۶) طراحی و تبیین الگوی تصمیم‌گیری تاکتیکی و فنی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس؛
- ۷) آشنایی با فرارگاه مرکزی خاتم الانبیا^(ص)، اتاق فکر و مرکز فرماندهی و تصمیم‌گیری دفاع مقدس؛
- ۸) مطالعه‌ی تطبیقی تصمیم‌گیری راهبردی در دفاع مقدس با وضع موجود در سپاه؛
- ۹) مطالعه و تحقیق پیرامون روابط جانبی ابعاد پنج‌گانه‌ی به‌دست آمده در تحقیق حاضر؛
- ۱۰) کشف سایر عوامل مرتبط با تصمیم‌گیری راهبردی که احتمالاً در این تحقیق از نظر دور مانده و به آنها پرداخته نشده است.

دانش‌افزایی و نوآوری تحقیق

- ۱) عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس شناسایی شدند؛
- ۲) الگویی متناسب با دفاع مقدس در حوزه‌ی تصمیم‌گیری راهبردی طراحی و تبیین گردید؛
- ۳) در یک مطالعه‌ی میدانی الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس مورد آزمایش قرار گرفت و روایی و پایایی آن تأیید شد؛
- ۴) یک دسته‌بندی کامل و جامع از متغیرهای شکل دهنده‌ی الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس ارائه گردید؛

۵) زمینه‌سازی مناسبی برای تعیین وضعیت فعلی فرماندهان سپاه و سایر نیروهای مسلح و سازمان‌های غیر نظامی در تصمیم‌گیری راهبردی با ابزار به‌دست آمده از تحقیق حاضر و تعیین و تطبیق ظرفیت‌های خود با توجه به شاخص‌های استخراج‌شده از پژوهش فراهم شد؛

۶) تحقیق حاضر نسبت به سایر تحقیقات حوزه‌ی تصمیم‌گیری در دفاع مقدس، جامع‌تر و کامل‌تر است؛

۷) طراحی و تبیین الگوی تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس برای نخستین‌بار صورت گرفته است و نمونه‌ی مشابه آن مشاهده نشده است؛

۸) در الگوی حاضر به مؤلفه‌ها و شاخص‌های مکتبی دین مبین اسلام توجه کافی شده و به خوبی بیان گردیده است.

۹) در تحقیق حاضر، نگرشی نو از منظر مدیریت اسلامی و نبرد علوی و عاشورایی به مسأله‌ی تصمیم‌گیری و ایجاد پیوند میان مبانی اعتقادی با دانش تصمیم‌گیری صورت گرفته است؛

۱۰) در بررسی به عمل آمده و مطالعه‌ی الگوهای تصمیم‌گیری اعم از داخلی و خارجی، در بیش‌تر الگوها به تعدادی از متغیرها اشاره شده است؛ اما در این تحقیق و الگوی آن به اکثر متغیرها اعم از فردی و سازمانی توجه گردید.

نتیجه این‌که این الگو، الگوی نسبتاً کاملی است که هم به تصمیم‌گیری در حوزه‌ی نظامی و دفاعی - امنیتی پرداخته و هم به‌طور شفاف تصمیم‌گیری در جنگ را بررسی نموده است. با این‌که در مکاتب غربی تصمیم‌گیری اکثراً به تصمیم‌گیری در بحران و حوادث طبیعی مانند زلزله و آتش‌گیری توجه شده است. به همین علت، این الگو از سایر الگوها متمایز است و الگویی اسلامی - ایرانی می‌باشد.

امید که یافته‌های علمی مقاله‌ی حاضر مقدمه‌ای برای تولید نظریه‌ها و الگوهای متعدد تصمیم‌گیری و حتی ایجاد پارادایم نوین تصمیم‌گیری در عرصه‌ی مدیریت اسلامی و مبنای تربیت فرماندهان و مدیران خلاق، با نشاط و نوآور در حوزه‌ی تصمیم‌گیری دفاعی - امنیتی گردد و فرماندهان لایق فراوانی از جنس فرماندهان ماندگار دوران بی‌نظیر فرماندهی سپاه در دوران دفاع مقدس را به‌همراه داشته باشد و این مجموعه مشمول تأییدات حق - تبارک و تعالی - گردد.

از محضر کبریایی حضرت دوست مسئلت دارم تا ما را در پیمودن صراط مستقیم الهی، بصیرت و پایداری کرامت فرماید و در دفاع از آرمان‌های بلند حضرت امام^(ره) و تداوم راه عزت‌آفرین یاران شهیدمان و تحقق منویات حکیمانه‌ی امیر عاشوراییان زمان، امام خامنه‌ای (آدام الله ایامه) تا ظهور دولت یار موفق و پیروز بدارد. إن شاء الله.

منابع

فارسی

- ۱- آشفته تهرانی، امیر (۱۳۷۸): «جامعه‌شناسی جنگ و نیروهای نظامی»، تهران: انتشارات ارمغان.
- ۲- ادیبی‌سده، مهدی (۱۳۸۸): «جامعه‌شناسی جنگ و نیروهای نظامی»، چاپ نهم، تهران: سمت.
- ۳- ایزاک، استغاف (۱۳۸۰): «راهنمای تحقیق و ارزشیابی در روان‌شناسی و علوم تربیتی»، ترجمه‌ی علی دلاور، تهران: نشر ارسباران.
- ۴- ایکاف، راسل (۱۳۸۴): «برنامه‌ریزی تعاملی: مدیریت هماهنگ با تحول برای ساختن آینده سازمان»، ترجمه: سهراب خلیلی شورینی، چاپ سوم، تهران: نشر مرکز، کتاب ماد، (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۱۹۹۵).
- ۵- بابایی طلاپه، محمداقرا (۱۳۸۴): «رمز موفقیت در تحقیق»، تهران: انتشارات پیک سبحان.
- ۶- «توانمندی‌های سپاه پاسداران در دفاع مقدس» (۱۳۸۹): تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه.
- ۷- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۱): «مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی»، تهران: سمت.
- ۸- حبیب‌پور، گرم؛ صفری، رضا (۱۳۹۰): «راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی»، تهران: انتشارات لویه، متفکران.
- ۹- خارکوهی، غلامرضا (۱۳۸۶): «برکات ۸ سال دفاع مقدس از نگاه امام خمینی»، گرگان: انتشارات عشق دانش.
- ۱۰- خاکی، غلامرضا (۱۳۸۴): «روش تحقیق با رویکردی بر پایان‌نامه‌نویسی»، چاپ پنجم، تهران: کانون فرهنگی انتشاراتی درایت.
- ۱۱- خورشیدی، ولی‌الله (۱۳۷۴): «تصمیم‌گیری در بحران، مطالعه تطبیقی بر شیوه‌ی تصمیم‌گیری فرماندهان سپاه در جنگ تحمیلی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت دولتی دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس.
- ۱۲- درودیان، محمد (۱۳۷۸): «جنگ؛ بازیابی ثبات»، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه.

- ۱۳- رحیمیان کلور، سید حسین (۱۳۸۷): «تبیین شیوه رهبری حضرت امام خمینی در هشت سال دفاع مقدس»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه.
- ۱۴- رستمی، محمود (۱۳۸۸): «تصمیم: ۳۱ وضعیت کوتاه تاکتیکی یا راه‌حل‌های پیشنهادی»، تهران: انتشارات ایران سبز.
- ۱۵- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه (۱۳۸۵): «روش‌های تحقیق در علوم رفتاری»، چاپ دوازدهم، تهران: انتشارات آگاه.
- ۱۶- «کلمات قصار، پندها و حکمت‌های امام خمینی» (۱۳۷۸): چاپ هفتم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- ۱۷- کیا، منوچهر (۱۳۷۷): «ثئوری‌های مدیریت و مدل‌های سازمان»، چاپ سوم، تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- ۱۸- نوروزی، بهرام (۱۳۸۳)، «بررسی ابعاد خلاقیت‌های رزمندگان اسلام در عملیات‌های آفندی»، مجموعه مقالات بررسی ویژگی‌ها و عوامل خلاقیت و ابتکار عمل رزمندگان اسلام در دفاع مقدس، ج ۲، تهران: دانشگاه امام حسین(ع)، صص ۹-۲۱.
- ۱۹- «ثیروهای مسلح در وصیتنامه امام خمینی» (۱۳۷۷)، قم: مرکز تحقیقات اسلامی سپاه.
- ۲۰- یارمحمدی، احمد (۱۳۸۰): «بررسی الگوی مدیریتی و رفتاری شهید زین‌الدین در دفاع مقدس»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه.

- 21- Ragnar Rosness.(2009). "A contingency model of decision-making involving risk of accidental loss", Safety Science 47, 807-812
- 22- Willows, R.I. and Connell, R.K.(2003). "Climate adaptation: Risk, uncertainty and decision-making". UKCIP Technical Report. UKCIP, Oxford. UK.
- 23- Harriette Bettis-Outland.(2010). "Decision-making's impact on organizational learning and information overload", , Journal of Business Research.
- 24- Charles H. Murray.(2002). "Executive Decision Making.6th Edition 1 February", U.S. Air Force National Security Decision Making Department U.S. Naval War College Making Defense Decisions.
- 25- I.J. Perez, F.J. Cabrerizo, E. Herrera-Viedma.(2011). "Group decision making problems in a linguistic and dynamic context", Expert Systems with Applications 38 1675-1688.
- 26- Wendy P. van Ginkel, Daan van Knippenber.(2012). "Group leadership and shared task representations in decision making groups", g The Leadership Quarterly 23, 94-106.

- 27- Thomas J.(2004). "**Improving decision-making with scenario planning**", Chermack Futures 36, 295-309.
- 28- <http://www.nickols.us>, 2005.
- 29- 29. Charles L. Citroen.(2011). "**The role of information in strategic decision-making**", International Journal of Information Management 31, 493-501.
- 30- Lisa Sayegh, William P. Anthony, Pamela L. Perrewe'.(2004). "**Managerial decision-making under crisis: The role of emotion in an intuitive decision process**", Human Resource Management Review 14, 179-199.
- 31- Michael S. Brockman, Davis Stephen T. Russell.(2009) , "**Ph.D., What are decision-making**" / reasoning skills? University of Arizona - University of California.
- 32- Monahan, G.(2000). "**Management Decision Making. Cambridge**": Cambridge University Press,Pg.33-40.
- 33- Thomas L. Saaty.(2007). "**Multi-decisions decision-making: In addition to wheeling and dealing**", our national political bodies need a formal approach for prioritization. Mathematical and Computer Modelling 46, 1001-1016.
- 34- M., Conboy, K., Power, K.(2010). "**Obstacles to Decision Making in Agile Software Development Teams Drury**", The Journal of Systems and Software.
- 35- Ying He, Rui-Hua Huang.(2008) . "**Risk attributes theory: Decision making under risk**", European Journal of Operational Research 186, 243-260.
- 36- Bradley J. Olson, Yongjian Bao.(2007). "**Strategic decision making within Chinese firms: The effects of cognitive diversity and trust on decision outcomes**", Satyanarayana Parayitam Journal of World Business 42, 35-46.
- 37- Wu Xiaogang, Wang Qijie.(2011). "**Study on the Wald-W Method of Uncertain Decision-making**", Procedia Engineering 15, 4527 - 4531.